

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM
2019–2022**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Mocová

**Rozvoj zrakového vnímání u dětí s odkladem
povinné školní docházky**

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce:
PaedDr. Věra Kovářiková, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

**BACHELOR FULL-TIME STUDIES
2019–2022**

BACHELOR THESIS

Hana Mocová

**Development of Visual Perception in Children
with Postponement of Compulsory School Attendance**

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
PaedDr. Věra Kovářiková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....
Hana Mocová

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce paní PaedDr. Věře Kovářikové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, za její trpělivost, vstřícnost, cenné rady a podnětné připomínky, které mi poskytla při jejím zpracování. Poděkování patří také základní škole za umožnění provedení výzkumu k praktické části práce.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřená na rozvoj zrakového vnímání, které je velmi důležité pro správný začátek vzdělávání na základní škole. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části se věnujeme legislativě ve školské oblasti, charakteristice a vymezení pojmů souvisejících se zrakovým vnímáním a odkladem povinné školní docházky. Cílem praktické části bylo zjistit pomocí kvalitativního výzkumu prospěšnost odkladu povinné školní docházky u dětí, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání.

Klíčová slova

Diagnostika školní zralosti, diagnostika zrakového vnímání, odklad povinné školní docházky, předškolní věk, rozvoj zrakového vnímání, školní připravenost, školní zralost, zraková percepce.

Annotation

The bachelor's thesis is focused on the development of visual perception, which is an integral part the correct beginning of education in primary school. The thesis is divided into two parts – theoretical and practical. In the theoretical part, we deal with legislation in the field of education, characterization and definition of terms related to visual perception and postponement of compulsory school attendance. The aim of the practical part was to find out through qualitative research the benefits of postponing compulsory school attendance in children who need to develop visual perception.

Keywords

Development of visual perception, diagnosis of school maturity, diagnosis of visual perception, postponement of compulsory school attendance, preschool age, school maturity, school readiness, visual perception.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	11
1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku.....	11
1.2 Vývoj dítěte předškolního věku	12
1.3 Legislativní rámec předškolního vzdělávání.....	15
1.4 Přípravná třída.....	16
2 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST.....	18
2.1 Školní docházka	18
2.2 Školní zralost a připravenost.....	20
2.3 Diagnostika školní zralosti a připravenosti	23
2.4 Odklad povinné školní docházky	24
3 ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ.....	27
3.1 Stavba oka	27
3.2 Vývoj zrakových funkcí v předškolním věku	28
3.3 Charakteristika zrakového vnímání.....	29
3.4 Oblasti zrakového vnímání	31
3.5 Diagnostika zrakového vnímání.....	33
3.6 Rozvoj zrakového vnímání	34
PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 ROZVOJ ZRAKOVÉHO VNÍMÁNÍ U DĚTÍ S ODKLADEM POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	40
4.1 Cíl výzkumného šetření.....	40
4.2 Výzkumné otázky.....	40
4.3 Metodologie výzkumu	40
4.4 Charakteristika místa výzkumného šetření	41
4.5 Charakteristika výzkumného souboru.....	42
4.6 Průběh výzkumu.....	43
4.7 Přepis strukturovaných rozhovorů	44
4.7.1 Rozhovor č. 1	44

4.7.2	Rozhovor č. 2	46
4.7.3	Rozhovor č. 3	47
4.7.4	Rozhovor č. 4	49
4.7.5	Rozhovor č. 5	50
4.8	Pracovní listy.....	51
4.9	Diskuze.....	53
4.10	Vyhodnocení	54
ZÁVĚR		55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		57
SEZNAM ZKRATEK		61
SEZNAM OBRÁZKŮ		62
SEZNAM PŘÍLOH.....		63

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je rozvoj zrakového vnímání u dětí s odkladem povinné školní docházky. Zraková percepce je jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících správný rozvoj čtení a psaní. Tyto dvě činnosti, které se dítě musí ve škole naučit, patří k nejobtížnějším úkolům. Oslabení ve zrakovém vnímání může způsobit výrazné problémy na cestě k jejich naučení. Autorka si toto téma zvolila, protože ji velmi zajímá problematika týkající se specifických poruch učení především u dětí mladšího školního věku. Specifické poruchy učení jsou tématem velmi rozsáhlým, proto ji zúžila na problematiku deficitů dílčích funkcí, což je stále dosti obsáhlá oblast. Při jedné z praxí zaregistrovala žáky, kteří měli oslabené zrakové vnímání, což je právě součástí deficitů dílčích funkcí. Na děti s odkladem školní docházky se autorka zaměřila z toho důvodu, že se v posledních letech v České republice plynule jejich počet zvyšuje. Na zvyšující se procento odkladů bude mít do budoucna značný vliv i pandemická situace, kdy všichni žáci základních a mateřských škol museli přejít na distanční výuku.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda u dětí, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání je užitečný odklad povinné školní docházky. Dílčí cíle mají za úkol ověřit prospěšnost přípravné třídy pro děti s odkladem povinné školní docházky a zjistit, zda se pomocí pracovních listů rozvíjí zrakové vnímání a zda dávají smysl a jsou srozumitelné.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, které zaujmají dohromady čtyři kapitoly. Teoretická část je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola je věnována charakteristice předškolního věku. Dále popisuje vývoj dítěte předškolního věku. Zmiňuje se zde i zakončení předškolního vzdělávání v naší legislativě. Charakterizuje a seznamuje s možností využití přípravné třídy.

Druhá kapitola řeší otázky týkající se obecně školní docházky. V úvodu blíže charakterizuje školní zralost a připravenost. Následně představuje veškeré diagnostické možnosti školní zralosti a připravenost. V závěrečné podkapitole se zaměřujeme na odklad povinné školní docházky.

Třetí kapitola je poslední v teoretické části a celkově se zabývá zrakovým vnímáním. Nejprve je stručně popsáno oko a vývoj zrakových funkcí. Následuje charakteristika zrakového vnímání, které v další podkapitole rozdělujeme do všech jeho

oblastí. V této kapitole se také autorka věnuje diagnostickým metodám určujícím stupeň zrakového vnímání. Podstatnou částí je poslední podkapitola, ve které se dočteme veškeré informace o možnostech, jak zrakové vnímání rozvíjet.

Čtvrtá kapitola patří do praktické části bakalářské práce a obsahuje výzkumné šetření, které je zpracováno formou kvalitativního výzkumu. K vypracování výzkumného šetření byly použity metody polostrukturovaného rozhovoru a analýza dat. Do přílohové části byly vloženy pracovní listy vypracované dětmi z přípravné třídy a grafy s vyhodnocením rozhovorů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

„Škola je dílnou lidskosti, kdež lidé mladí a suroví bývají ku přijetí plných pravých obrysů vzdělávání, aby nezůstali pařezy, nýbrž stali se živými obrazy Boha, tvory Tvůrci nepodobnějšími.“

Jan Amos Komenský (Czech the World, online, cit. 2022-04-11)

1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Cílem této podkapitoly je charakterizovat období předškolního věku dítěte. Předškolní období trvá přibližně od 3 do 6 let věku dítěte. Také můžeme toto období vymezit tak, že začíná nástupem do mateřské školy a končí nástupem do základní školy. Někdo by mohl mít k tomu tvrzení námitky, protože v dnešní době nemusí být nástup dítěte do mateřské školy ve třech letech pravidlem. Dle legislativy si mohou rodiče děti nechat doma a starat se o jejich rozvoj až do doby, než je čeká poslední rok před nástupem k povinné školní docházce. Více podrobností o legislativním rámci předškolního období je zahrnuto v další podkapitole.

Podle J. Langmeiera a D. Krejčířové (2006) je, v širším slova smyslu, předškolní věk celé období od narození až po nástup na základní školu, což vysvětluje praktickým významem při plánování sociálních a výchovných opatření. Naopak v užším slova smyslu se shodují s vymezením předškolního období s ostatními autory.

M. Vágnerová (2012) označuje předškolní období jako věk hry a přípravy na školu. Toto období je ukončeno nejen fyzickým věkem, ale také sociální zralostí. Je charakteristické stabilizací pozice ve světě a diferenciací vztahu ke světu. K poznávání světa dítěti slouží představitivost. V předškolním věku je typické zpracovávání informací za pomoci fantazie a intuice, která prozatím není ovlivněna logikou. Na uvažování a komunikaci má velký vliv egocentrismus. Předškolní věk můžeme označit také jako období iniciativy. Typický je pro něj i rozvoj vztahů s vrstevníky, čímž se dítě připravuje na život s vrstevníky.

Člověk se narodí s řadou instinktů, o které postupně přichází. V nejranějším období života se pomalu učí všem činnostem nezbytným k životu. V prvních dnech, a hlavně v několika počátečních letech života člověka, je zapotřebí vytvářet vhodné podmínky pro správné rozvojové předpoklady (Opravilová In: Kolláriková, Pupala, 2001).

Předškolní období je nejzásadnějším obdobím pro dítě. Žádné životní období neovlivní dítě více než právě toto. Dítě vyspívá po všech stránkách – tělesné, pohybové, intelektové, citové, ale i společenské. Je velmi aktivní a snaží se mnoho podnětů opatřit vlastním úsilím (Matějček, 2005).

1.2 Vývoj dítěte předškolního věku

Cílem této podkapitoly bude vymežit vývoj předškolního dítěte do tří důležitých oblastí. Bude se jednat o motorický vývoj, kognitivní (poznávací) funkce, emocionální a sociální vývoj.

Motorický vývoj

Plevová (In: Šimíčková-Čížková, 2010) motorický vývoj v předškolním věku obecně označuje jako neustálé zdokonalování a zlepšování pohybové koordinace a elegance. Pohybové funkce dítěte se mění v závislosti na intenzivním rozvoji mozkové kůry. Na začátku předškolního období jsou pohyby rukou a nohou málo koordinované. V průběhu se zdokonaluje hrubá motorika a díky tomu se automatizuje chůze, běh nebo chůze po schodech. Na konci tohoto období dítě zvládá složitou pohybovou koordinaci, jakou je například jízda na kole, plavání či lyžování. Rozvojem jemné motoriky se rozvíjí manuální zručnost, dítě se učí držet tužku, jíst příborem nebo chytat míč. Po čtvrtém roce se začíná vyhraňovat laterální ruky, snižuje se počet vykonávání činností obouřučně a převažuje práce jednou rukou.

Kognitivní vývoj

Velmi intenzivně se u dětí v předškolním věku vyvíjí kognitivní (poznávací) procesy. Převládá u nich synkretické neboli celistvé vnímání. Zdokonaluje se vnímání (percepce) neboli smysly obecně, dítě zvládá rozeznávat doplňkové barvy (růžová, fialová, oranžová), podle sluchu rozezná zdroje zvuků, zpřesňuje se mu čich i chuť, ale stále nejvýznamnějším zdrojem zážitků je hmat. Aktivní vnímání je propojené s experimentováním. Koncem předškolního věku se začínají projevovat první projevy

úmyslné paměti, ačkoliv stále převládá mechanická paměť, rozvíjí se i paměť slovně logická. Z počátku je pozornost nestálá, ale postupně se zlepšuje a dítě se dokáže déle soustředit – úmyslná pozornost. Rozvíjí se a obohacuje představivost. Fantazijní představy se uplatňují ve výtvarném projevu a roste zájem o pohádky. K výrazné vývojové změně dochází v myšlení. Vývoj inteligence dítěte se dostává z úrovně předpojmové (symbolické) na vyšší úroveň názorového (intuitivního) myšlení (Plevelová In: Šimíčková-Čížková, 2010). Langmeier a Krejčíková (2006) řadí mezi znaky intuitivního myšlení **fenomenismus** (dítě trvá na určitém obrazu reality a není schopné jej opustit), **egocentrismus** (subjektivní pohled na věc), **absolutismus** (vše, co dítě pozná je definitivní a je těžké mu vysvětlit, že vše není takové, jak se zdá) a **magičnost** (nerozlišuje realitu od fantazie).

Dle Plevelové (In: Šimíčková-Čížková, 2010) zdokonalování v myšlení napomáhá dítěti chápat, že určité předměty mají společné pojmenování. Během předškolního období se zdokonaluje i řeč. Ve třech letech má dítě řeč prozatím nedokonalou, hlásky nejsou vyslovované přesně nebo je nahrazuje jinými. Rozvíjení řeči se odráží i ve slovní zásobě. Během předškolního období si dítě osvojí 2 000 až 2 500 nových výrazů, takže jeho celkový slovní fond před nástupem do školy obsahuje 3 000 až 6 000 slov. Někteří autoři ve svých publikacích uvádějí dokonce až 15 000 slov, což je oproti tomu, co umí ve třech letech velký posun. Zlepšení je znát i ve větné stavbě a mluvnické struktuře aktivního slovníku – skloňování, časování.

Emocionální a sociální vývoj

Zdrojem citových zážitků je konkrétní činnost. Rozvíjí se jednak smysl pro humor, ale také radost ze spontánní činnosti. Vztek a zlost se objevují čím dál méně, spíše jen při neúspěšné činnosti. V předškolním věku si dítě začíná uvědomovat strach ze smrti, nemoci nebo z války. Začínají se rozvíjet tzv. vyšší city:

- City sociální – vyvíjí se ve dvou směrech, vztah k dospělým a k vrstevníkům. Vytváří se také tzv. sebecit, vztah k sobě samému.
- City intelektuální – jsou vyvolávány kladné emoce, projevuje se radost z poznávání nových činností a zkušeností.
- Estetické city – díky nim je umožněno vnímat krásno. Rozvíjí se při poslechu hudby, pohádky nebo při výtvarných činnostech.

- Etické city neboli morálka – rozvíjí se etické citění. Dítě se téměř při každé činnosti učí chápat, co je dobře a špatně, uvědomuje si, co může a nemůže, co je správné a co nesprávné. Uspokojuje ho pochvala, při pokárání pocítuje pocit viny (Plevelová In: Šimíčková-Čížková, 2010).

V předškolním období zůstává rodina nejvýznamnějším prostředím, které zajišťuje dítěti primární socializaci (pomáhá uvést dítě do společnosti). Rodina je samozřejmě největším vzorem pro dítě, ale průběžně se jí stává i mateřská škola nebo lidé v obchodě. Langmeier (2006) socializaci rozděluje do tří vývojových aspektů:

- Vývoj sociální reaktivity – vývoj bohatě rozlišných emočních vztahů k lidem v blízkém i vzdálenějším okolí. S touto schopností se dítě dokáže projevat v komunikaci a chování s rodiči a navazovat nové kontakty s dalšími osobami. Příkladem špatného vývoje je dítě s poruchou autistického spektra.
- Vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací – vývoj norem, které si jedinec vytváří postupně na základě příkazů a zákazů, následně je přijímá za své. Příkladem selhání vývoje sociálních kontrol jsou mladiství delikventi nebo psychopati.
- Osvojení sociálních dovedností vystihuje chování a postoje podle vzorců, které jsou vyžadovány ostatními členy společnosti, vzhledem k jejich věku, pohlaví a společenskému postavení.

Další činností, která má značný vliv na proces socializace, je hra. Prostřednictvím hry se dítě seznamuje s okolím. V tomto období je pro něj důležité přijetí od vrstevníků. Mezi základní psychickou potřebou dítěte patří hra, jež se považuje za významného socializačního a motivačního činitele. Hra nám ukáže, jaká je vývojová úroveň dítěte. Mezi nejoblíbenější hry řadíme tematické, konstrukční a pohybové. Během předškolního období můžeme u her zaznamenat projevy intersexuálních rozdílů. Chlapci si chtějí hrát jen spolu, například s auty nebo hrát fotbal, a dívky zase jen s dívkami, zajímají je panenky a kočárky. Na konci předškolního období začíná dítě odlišovat práci od hry. Vyžaduje vykonávat pracovní činnost „doopravdy“, nestačí mu si hrát na vaření nebo uklízení. Chce doma pomáhat matce s vařením (dnes již existují kuchyňské nože určené pro děti), vyklízením myčky nebo vysáváním. Je právě dobré využívat ve výchově tzv.

hravou motivaci k činnosti (Plevelová In: Šimíčková-Čížková, 2010; Langmeier a Krejčíková, 2006).

1.3 Legislativní rámec předškolního vzdělávání

V České republice je součástí základních lidských práv právo na vzdělávání, které má být poskytováno všem lidem bez rozdílu a patří k nezczitelné lidské hodnotě (Bílá kniha, 2001). Na Bílou knihu a mnoho jejích myšlenek navazuje dokument Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Strategie 2030+ je dokument pro rozvoj vzdělávací soustav v ČR v dekadě 2020–2030. Cílem je modernizace vzdělávacího systému (Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, online, cit. 2022-04-19).

Základem legislativního vzdělávání v České republice je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Předškolnímu vzdělávání je ukotveno ve školském zákoně § 33 a § 34 a vyhlášce č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání. Úkolem tohoto stupně vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu. Dalším úkolem je vytváření dobrých předpokladů pro pokračování ve vzdělávání.

U nás většina dětí navštěvuje mateřskou školu před nástupem do základní školy, ale dříve existovaly skupiny dětí, které ve věku šesti let MŠ nenavštěvovaly. Nejspíše z tohoto důvodu byl velký podíl dětí, které dostávaly odklad povinné školní docházky. Odklad povinné školní docházky je ukotven ve školském zákoně, § 37. Novelizace školského zákona provedená zákonem č. 178/2016 Sb. udělala řadu změn v předškolním vzdělávání. Jednou zásadní změnou bylo zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání. Poslední rok před nástupem ke školní docházce by tím pádem měl zajistit adekvátní přípravu pětiletých dětí na zahájení povinné školní docházky. „*Povinnost předškolního vzdělávání a způsoby jejího plnění*“, takto je vyhláška o předškolním vzdělávání ukotvena ve školském zákoně v § 34a (Dandová a kol., 2018, s. 126).

Podle školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) § 36 odst. 4 je zákonný zástupce povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce. K zápisu se musí dostavit zákonný zástupce a dítě i za předpokladu, že v září nenastoupí k povinné školní docházce. V tomto

případě je zapotřebí, aby si rodič vyzvedl formulář pro odklad školní docházky, který vyplní a potvrdí školské poradenské zařízení (pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum) a odborný lékař či klinický psycholog. Dítě se musí další rok opět dostavit k zápisu. Podmínky odkladu povinné školní docházky o jeden rok jsou ukotveny ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním vyšším odborném a jiném vzdělávání. Jeho novela, zákon č. 472/2011 Sb., § 123 odst. 2, umožňuje vzdělávání v přípravné třídě základní školy (Žáčková, Jucovičová, 2020).

1.4 Přípravná třída

Přípravná třída je výchovný a vzdělávací program pro děti, u kterých lze předpokládat, že zařazení do tohoto výchovně vzdělávacího procesu vyrovná jejich vývoj. Dle mnoha odborných názorů a názorů vyplývajících ze zkušeností pedagogů a rodičů se jedná o pozitivní modernizaci a velmi vydařený nápad. Rok strávený v přípravné třídě může být pro mnoho dětí jednoznačně prospěšný.

Přípravná třída v žádném případě nenahrazuje činnost mateřské školy. Je určena dětem, kterým byl doporučen odklad školní docházky a nenastoupí 1. září k povinné devítileté školní docházce. Za předpokladu, že předškolní dítě dostane doporučení z pedagogicko-psychologické poradny, může plnit povinné předškolní vzdávání v přípravné třídě.

Vzdělávání v přípravné třídě upravuje školský zákon, § 47. Podmínkou pro otevření třídy v daný školní rok je, že musí být přihlášeno minimálně 10 dětí. Třidu lze otevřít i s menším počtem přihlášených, v tom případě však ředitel školy musí zažádat o výjimku a poté si fungování přípravné třídy financuje z vlastních zdrojů. Maximální počet dětí vzdělávaných v této třídě je podle nařízení hygieny nastaveno na 15. Podmínky pro přijetí jsou prakticky jen dvě – žádost rodičů a doporučení PPP. Obsah vzdělávání se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Hlavním cílem je připravit děti s odkladem povinné školní docházky k bezproblémovému vstupu do 1. třídy a vyrovnat jejich nedostatky, kvůli kterým právě daný odklad dostaly. Tudiž přípravná třída je určena dětem s odkladem, se sníženou koncentrací pozornosti, grafomotorickými obtížemi, s vadou řeči, sluchovou a zrakovou poruchou a pro děti se sociálním znevýhodněním. Náplň výchovného a vzdělávacího obsahu je zpracovaná do několika okruhů – sociální a hygienické návyky, rozumová, hudební výtvarná, pracovní a tělesná

výchova. V přípravné třídě se děti neklasifikují, hodnocení probíhá pouze ústně a na konci školního roku děti obdrží pochvalný list se stručným slovním zhodnocením.

2 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST

2.1 Školní docházka

První zmínka o zavedení povinné školní docházky byla zaznamenána roku 1592 v Německu. Na českém území se počátky školní docházky objevily až o něco později, v roce 1774, za vlády Marie Terezie. Zde však prozatím nešlo o povinnou školní docházku. Změna přišla v roce 1869, kdy byl přijat školský zákon, jímž byla povinná školní docházka definitivně zavedena. Od roku 1948 ustanovuje Všeobecná deklarace lidských práv a svobod bezplatné povinné základní vzdělávání, výjimkou jsou však soukromé školy. V současné době povinnou docházku na území České republiky upravuje zákon č. 561/2004 Sb. neboli školský zákon.

Během let se povinná školní docházka na území České republiky několikrát změnila. V průběhu druhé světové války docházelo k dělení školství dle národnosti a k výběru žáků, kteří budou moci chodit na měšťanskou školu, ostatní na školu obecnou. Po 2. světové válce prezident Eduard Beneš souhlasil s jednotnou školou. Od roku 1953 až po dobu „sametové revoluce“ školský zákon měnil délku povinné školní docházky. Žáci měli povinně studovat osm let, v dalších letech bylo povinné studium prodlouženo na devět let, dokonce v roce 1978 byla školní docházka prodloužena na deset let. Průběžně se opět zkracovala na osm let a až v roce 1995 vydalo ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy rozhodnutí o povinné devítileté školní docházce, jež v současné době stále platí (Povinná školní docházka, online, cit. 2022-04-25).

Můžeme prakticky říci, že obecně celá školní docházka začíná ve třech letech dítěte a končí ve 25 letech. Za žáka se považuje dítě, které chodí na základní školu, mládež navštěvující střední a vysokou školu je označována jako student. Povinná školní docházka je v České republice na devět let. Začíná v šesti letech a končí v patnácti letech. Povinná docházka je stanovena na celé základní vzdělání na základní škole. Ta zahrnuje první stupeň (1.–5. ročník) a druhý stupeň (6.–9. ročník). Žák nemusí projít všemi ročníky základní školy, stačí, že ji bude navštěvovat po dobu devíti let. Někteří žáci absolvují vzdělání úrovně druhého stupně, tudíž část povinné školní docházky na osmiletém či šestiletém gymnáziu.

Od roku 2017 platí povinný předškolní rok pro děti, jež dosáhly do 31. srpna pěti let věku. Povinné předškolní vzdělávání se uskutečňuje v rámci mateřské školy. Do předškolního vzdělávání musí dítě přijmout každá spádová mateřská škola podle místa jeho trvalého bydliště. Několik let nazpět základní školy začaly zřizovat tzv. přípravnou třídu, která není povinná, ale je primárně určená pro děti, které dostaly odklad povinné školní docházky. Při menším počtu zájemců je možný nástup dětí předškolních, avšak musejí mít doporučení z pedagogicko-psychologické poradny. Pro výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je umožněný desetiletý studijní program.

Povinnou předškolní i školní docházkou lze absolvovat prostřednictvím domácího vzdělávání. Domácí vzdělávání je ukotveno ve školském zákoně v § 34b (MŠ) a § 41 (ZŠ) individuální vzdělávání. Původ domácího vzdělávání nalezneme v USA. Dnes je tato možnost vzdělávání i v několika evropských zemích, včetně České republiky. Vyřízení domácí povinné předškolní docházky je jednoduché. Rodiče musí dítě zapsat do předškolního vzdělávání, oznámí (nežádají) mateřské škole individuální vzdělávání, a pak už se jen dostaví během školního roku na ověření dosažené úrovně v jednotlivých oblastech. Zařídit na základní škole domácí vzdělávání není až tolik jednoduché jako v MŠ. Mají-li rodiče zájem o domácí vzdělávání jejich dítěte, přizpůsobí tomu i výběr ZŠ, která je této možnosti nakloněna. Prvním krokem je obstarání vyjádření školského poradenského zařízení, dále je třeba nechat dítě zapsat na příslušnou ZŠ a jako poslední podáme žádost o individuální vzdělávání. Žák pak už jen musí chodit na pravidelné přezkoušení v termínech, které stanoví ředitel školy (Individuální vzdělávání, online, cit. 2022-04-29).

V České republice může každé dítě podstoupit poslopně vzdělání v několika vzdělávacích institucích. Začíná mateřskou školou, která slouží jako doplněk rodinné výchovy a plní socializační funkci. Do mateřské školy chodí děti od 3 do 6 let. Následuje základní škola, kde se učí žáci od 6 do 15 let a absolvují zde povinnou školní docházku. Střední škola, střední odborná škola a gymnázia navštěvují studenti od 15 do cca 19 let. Vyšší odborná škola (VOŠ) a vysoká škola je určena absolventům středních škol, kteří úspěšně složili maturitní zkoušku.

Žáci s uměleckým nadáním mohou studovat na konzervatoři. Existuje několik typů konzervatoří, například hudební, taneční, nebo dokonce loutkářská. V České republice má konzervatoř stejné postavení jako střední škola a v některých případech

i jako VOŠ. Vzdělávání na konzervatoři se řídí školským zákonem. Doba vzdělávání bývá většinou šest let, po čtyřech letech student své studium zakončí maturitou a po šesti letech dosáhne vyššího odborného vzdělání.

2.2 Školní zralost a připravenost

V posledních letech se kromě pojmu školní zralost začal také používat pojem **školní připravenost**. I když se tyto dva pojmy se od sebe příliš neliší, ba naopak se do jisté míry překrývají, dokonce se spíše doplňují, tak přesto v odborné publikaci nacházíme jejich rozlišování. Významové dělení těchto dvou pojmů můžeme zaznamenat v souvislosti s terminologií rámcových vzdělávacích programů. A proto jsou nejspíš používána zejména pedagogickou veřejností. Pokud bychom opravdu chtěli pojmy od sebe odlišit, můžeme je definovat prostřednictvím kompetencí. Školní zralost vymezujeme prostřednictvím kompetencí, jež jsou závislé na zrání organismu a školní připravenost prostřednictvím kompetencí, které jsou závislé na prostředí a učení, lze je získat sociální zkušeností, například v mateřské škole. Školní připravenost tedy obsahuje tyto oblasti – kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické (Příkazská, 2018; Bednářová, Šmardová, 2015b).

Goleman (1997) ve své knize uvádí, že připravenost dítěte závisí na sedmi nejdůležitějších aspektech – sebevědomí, zvědavost, schopnost jednat s určitým cílem, sebeovládání, schopnost pracovat s ostatními, schopnost komunikovat a schopnost spolupracovat.

Se **školní zralostí** je spojen jeden z největších mezníků v životě dítěte. Získává novou sociální roli – roli školáka. Proto se všichni zajisté shodneme na tom, že zahájení školní docházky je mimořádná událost. Dítě ztrácí možnost udělat si volno, a kdy a jak dlouho chce. Musí určitou dobu sedět na svém místě, být potichu, poslouchat a učit se. Což nutno uznat, že oproti mateřské škole, kde si převážně hraje a po obědě jde spát, je velký skok. Tím takřka nejhorším pro dítě je změna prostředí, noví spolužáci, učitelky a celkově jiný školní personál. Každé dítě k roli budoucího školáka přistupuje jinak. Většinou se ze začátku těší, jak bude nosit školní tašku, a hlavně se naučí číst, psát a počítat. Bohužel toto prvotní nadšení po pár dnech ve škole u některých z nich zmizí. K tomu, aby se do školy dostaly hlavně děti, které jsou řádně připravené, slouží zápis do 1. třídy, u kterého se proěřuje školní zralost a připravenost (Kutálková, 2014).

Definice školní zralosti existuje mnoho, dle Příkazské (2018, s. 108) školní zralost vnímáme jako „adekvátní připravenost zvládnout zahájení školní docházky a zvládat nároky základní školy v rovině emoční, sociální, praktické, psychické a fyzické“. Nebo například psychologové školní zralost definují tak, že dítě musí být natolik způsobilé, aby mohlo absolvovat školní vyučování (Hartl, Hartlová In: Kropáčková, 2018).

Školní zralost zahrnuje několik rovin – fyzickou neboli tělesnou či somatickou zralost, psychickou zralost a sociálně-emoční zralost.

Fyzická (tělesná, somatická) zralost patří mezi významná kritéria. Posuzování zdravotního stavu bývá většinou na pediatrovi. Dítě by mělo odpovídat fyzickými dispozicemi na šest let věku. Pediatr provádí psychomotorické hodnocení. Dítě zváží, změří, zkontroluje sluch, zrak, krevní tlak, držení těla, aj. U dítěte, které je věkově menší a drobnější postavy nastává zvýšená únavnost, chronicky se opakující onemocnění z důvodu oslabeného organismu, ale také může být vystaveno posměchu od ostatních vyspělejších dětí (Žáčková, Jucovičová, 2020).

Psychická zralost zahrnuje rozumovou a mentální vyspělost. V uvažování a chápání se začínají objevovat analyticko-syntetické činnosti. Můžeme zaznamenat i logické úvahy. Psychická zralost se zaměřuje zejména na kognitivní úroveň. Do skupiny kognitivních předpokladů patří následující schopnosti – grafomotorika, řeč, sluchové vnímání, zrakové vnímání, vnímání prostoru, vnímání času a základní matematické představy (Tamtéž). Zralost a znalost těchto oblastí je pro dítě velmi důležitým základním předpokladem, aby zvládlo zápis do 1. třídy a celkově začátek povinné školní docházky. Kognitivní schopnosti průběžně od narození u dítěte rozvíjíme.

Grafomotorika je jedním z předpokladů pro správné čtení a psaní. Musíme brát velký důraz na trénink špetkového úchopu tužky a správného postavení ruky, což ovlivňuje plynulost pohybu při psaní a kreslení. Motorické schopnosti jako takové nás provázejí celým našim životem. Pro dítě manipulace s předměty znamená možnost si hrát, osamostatňovat se a poznávat svět. K rozvíjení grafomotoriky dochází i během standardních činností – oblékání, hygienické návyky, pomoc v domácnosti, hraní se stavebnicí a následné uklízení hraček, vyrábění z modelíny, vystřihávání z papíru nebo kreslení.

Řeč je nedílnou součástí běžného lidského života. Samozřejmě schopnost mluvit není automatická, dítě potřebuje mluvenému slovu rozumět, aby chápalo, co po něm

vyžadujeme. V předškolním věku jsou na děti v oblasti řeči kladeny velké nároky. Pokud se u dítěte objeví i jen drobné nedostatky, mezi ty běžné řadíme „ráčkování“ nebo „šišlání“, začnou se prolínat do čtení a psaní. Později se vyskytnou specifické poruchy učení, jako je dysgrafie, dyslexie, dysortografie a dyskalkulie.

Sluchové vnímání a s ním spojený jeden z pěti smyslů – sluch. Ten je považován za významně důležitý pro vývoj řeči. Při oslabení sluchového vnímání nastávají problémy ve čtení, psaní, ale i zapamatování si. K rozvoji sluchového vnímání můžeme využít písničky, básničky a hry (odkud zvuk přichází, co je to za zvuk, tichá pošta). Další oblastí, která je spojená s jedním ze smyslů a to zrakem, je *zrakové vnímání*. O zrakovém vnímání se více rozepisujeme v kapitole 3.

Vnímání prostoru je velmi důležité pro orientaci v prostředí. Tak jako ostatní oblasti i tato se promítá do základních školních znalostí čtení, psaní a počítání. Ovlivňuje správnou orientaci v mapách, činnost při tělesné výchově i rukodělnou činnost. Dítě si začíná postupně osvojovat pojmy nahoře–dole, vpředu–vzadu a vlevo–vpravo. Později se přidává chápání předložkových vazeb a v poslední řadě také pojmy první, poslední, daleko, blízko, vysoko, nízko. V rámci osvojování znalostí týkajících se vnímání prostoru bychom měli dítě naučit správně ukázat a pojmenovat části jeho vlastního těla, s tím souvisí jeden z testů školní zralosti tzv. filipínský test.

Vnímání času je podmínkou pro uvědomování si časové posloupnosti. Orientaci v čase žák využije zejména ve škole při výuce, kde si bude moci odhadnout a rozvrhnout čas na splnění úkolu (testu). Důležitou částí vnímání času, kterou je dětem před nástupem do školy potřeba vysvětlit, jsou jednotlivé časové pojmy – ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer, dnes, včera, zítra, nebo také jaké máme roční období, aj.

Matematické představy závisí na všech předchozích oblastech, které jsou základem tzv. předčíselných představ. Dítě se učí porovnávat pojmy malý–velký, málo–hodně, krátký–dlouhý a stupňování, například málo–méně–nejméně (Bednářová, Šmardová, 2015b).

U **sociální zralosti** počítáme s tím, že dítě bude schopné trávit delší čas bez okruhu rodiny. Většina dětí se naučí být bez rodičů při chození do mateřské školy. Dále by měly zvládat bez pomoci základní sebeobsluhu (obouvání, oblékání, jíst přiborem). Od dítěte se očekává emocionální stabilita, která je věku přiměřená (sebeovládání, zvědavost, odolnost vůči frustraci, sebedůvěra). Děti, které jsou plačtivé, úzkostné,

impulzivní, bojácné nebo nevyrovnané, mají větší sklon ke školní neúspěšnosti (Bednářová, Šmardová, 2015b; Žáčková, Jucovičová, 2020).

2.3 Diagnostika školní zralosti a připravenosti

Prvním důležitým kritériem školní zralosti je datum narození (věková hranice). K zápisu mohou ze zákona jen děti, které v den nástupu do školy dovršily šest let věku, tedy děti narozené do 31. srpna (včetně) daného roku. Věková hranice nám samozřejmě nezaručuje školní zralost, ale řadí se mezi kritéria hodnotící u zápisu do 1. třídy. A děti, jež jsou narozené v podzimních měsících daného roku, mají automaticky nárok na odložení nástupu do školy o jeden rok (Kutálková, 2014).

Ověření školní zralosti provádí pedagogové v rámci zápisu do 1. třídy. V každé škole mají jiné požadavky nebo jiné způsoby, jak školní zralost zjistit. Mezi ty základní jednoznačně řadíme poznávání barev a tvarů, schopnost popsat, co vidí na obrázku, kreslení (většinou postavy), poznávání a pojmenování některých čísel a písmen, pravolevou orientaci a s tím spojenou i laterální ruku. Někde vyžadují pokus o napsání svého jména, říci básničku či písničku, znát adresu bydliště a datum narození.

Mezi odborníky, kteří posuzují školní zralost, patří psychologové školských poradenských zařízení. Dle vyhlášky č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů se jedná o pedagogicko-psychologické poradny a speciálněpedagogická centra).

Existuje několik druhů testů, pomocí kterých dokážeme ověřit školní zralost a prověřit s ní související oblasti. Starší odborná literatura nás odkazuje na jednoduché biologické (tělesné) testy zralosti. Avšak i v současné literatuře se dočteme o termínech filipínská míra a Kapalínův index. *Filipínská míra* patří mezi ty nejznámější a zjišťuje, zda u dítěte došlo ke změně tělesných proporcí, konkrétně k protažení končetin. Takovým klasickým způsobem, jak test uskutečnit je dotknout se pravou rukou přes hlavu levého ucha. *Kapalínovým indexem* zjistíme poměr míry a váhy dítěte. Průměrné míry školsky zralého dítěte jsou 120 cm vysoké a 20 kg těžké. Po vydělení těchto dvou údajů ($120 : 20 = 6$) získáme ideální věk dítěte pro zahájení školní docházky (Kropáčková a kol., 2018).

Testy lze rozdělit do kategorií na testové metody, diferencované testy a doplňkové testy. Jedním z nejznámějších testů patřících k testovým metodám školní zralosti je

Jiráskův orientační test školní zralosti. Původní verzi tohoto testu vytvořil Kern a měla 6 úloh. Nová verze podle Jiráska má nyní jen 3 úlohy – kresba mužské postavy, napodobování psacího písma a obkreslení bodů. „*Orientační testový výsledek je poměrně spolehlivý podklad pro závěr o zralosti, nestačí však pro spolehlivé posouzení nezralosti.*“ (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 626) Dalším screeningovým testem je **obrázkově-slovníková zkouška** (původem ze Slovenska) vypracovaná Ondřejem Kondášem. Zjišťuje slovní zásobu a pohotovost dítěte. **Pozorovací schéma k posuzování školní způsobilosti** má podobný cíl, jako předchozí test.

Nyní se dostáváme k diferencovaným testům, jimž je **Göppingenská zkouška**, která se zaměřuje na schopnost rozlišit tvary, schopnost pozorování, chápání pojmů, chápání obsahu řeči apod. Podobnou, ale novodobou variantou je **Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky**.

Přinosilová (2007) řadí do skupiny testových metod doplňkových následující testy. **Edfeldtův reverzní test**, kterým zjišťujeme připravenost ke čtení. S tím souvisí oblast zrakového vnímání prověřující pomocí **Vývojového testu zrakového vnímání podle Frostigové** a **Test zrakového vnímání vytvořený Felcmanovou**. Ke kvalitním testům sluchové percepce patří **Test sluchového rozlišování Matějčka a Žlaba**. **Vinelandská škála sociální zralosti** posuzuje děti od 3 do 9 let a obsahuje škály soběstačnosti v jídle, oblékání, samostatnosti, způsobu komunikace, mezilidských vztahů. Vinelandská škála se používá zejména u dětí výchovně zanedbaných a sociálně znevýhodněných. Jedním z nejdůležitějších testů ve zjišťování školní zralosti je **Test laterality od Matějčka a Žlaba**. Obsahuje celkem 19 položek rozdělených podle zaměření. 12 položek hodnotí laterality ruky, 4 položky laterality nohy, 2 položky jsou zaměřené na oči a 1 položka na dominanci ucha. Test slouží jako podklad pro výpočet koeficientu pravorukosti. Jeho velkou nevýhodou je časová náročnost.

2.4 Odklad povinné školní docházky

Kdy je ten správný čas, aby dítě zahájilo povinnou školní docházku? To je jedna ze zásadních otázek, kterou si pokládají rodiče, většinou v posledním roce mateřské školy. Rozhodování, zda zažádat o odložení školní docházky není pro rodiče vůbec jednoduché. Právě rodič je ten, který má rozhodovací právo, zda dítěti odloží nástup do školy o rok nebo ne. Bohužel, tím že o odkladu rozhodují rodiče jakožto laici, dochází

často k neuváženým, tudíž i nesprávným rozhodnutím a děti jsou tak vystaveny velkým problémům. Obvyklými argumenty rodičů, proč dítě nedat do školy, jsou prodloužení bezstarostného dětství, tvrdí, že není kam spěchat nebo že bude ve třídě nejmladší. Může se stát, že promeškají u školně zralého dítěte okamžik, kdy je připraveno se začít učit a při odkladu zájem o učení zcela ztratí. Na druhou stranu se najdou i takoví rodiče, kteří chtějí nástup do školy uspěchat. Naneštěstí to většinou bývají rodiče dětí, které jsou nezralé a na školu nepřipravené. Většinou nedbají na doporučení mateřské školy nebo dalších odborníků. Často argumentují tím, že je dítě příliš velké (fyzicky vyspělé) nebo už má věk na zahájení školní docházky. Nejčastěji však argumentují, že chtějí, aby dítě „šlo s kolektivem“. Bohužel nejvíce na to doplácí samotné dítě. Je-li školně nezralé, je výrazně ohroženo celkovou neúspěšností (Bednářová, Šmardová, 2015b; Žáčková, Jucovičová, 2020).

Kutálková (2014) ve své publikaci uvádí jistého „pomocníka“ pro rodiče, kteří si nevědí rady, zda zvolit odklad nebo ne. Doporučuje, aby si rodiče na papír do dvou sloupců napsali důvody, proč by mělo jít dítě do školy a proč by jít nemělo. Zapsat by se měly i ty důvody, jež považují rodiče za důležité (např. jaká učitelka bude jejich dítě učit). Ty okolnosti, které považují za podstatné, obodují dvěma body, ostatní po jednom bodě. Následně body sečtou. Pokud např. získá více bodů sloupec „pro“, mohou ten „proti“ využít, jako návod ke zlepšení.

Žáčková a Jucovičová (2020) by mezi nejčastější příčiny odkladu povinné školní docházky zařadily obtíže v soustředěnosti, pozornosti, oblasti řeči, fyzickou, sociální a emoční nezralost. Všechny tyto oblasti můžeme prověřit pomocí diagnostických testů školní zralosti, ale měli bychom se rozhodovat i pomocí citu a intuice. Bednářová a Šmardová (2015b) považují za další faktor, na který je potřeba brát zřetel, aktuální životní situaci dítěte v jeho rodině. Existují situace, které kladou na psychiku dítěte zvýšené nároky (nepříjemný rozvod rodičů, úmrtí v rodině či blízké osoby, přestěhování se nebo jakékoliv trauma).

Je pochopitelné, že někteří rodiče na možnost případného odkladu povinné školní docházky nereagují příliš pozitivně, ale je rozhodně třeba pečlivě promyslet daná doporučení a brát vážně rady odborníků, ať už z pedagogicko-psychologické poradny nebo od učitelky z mateřské školy. Odklad o rok ve většině případů znamená nezralost

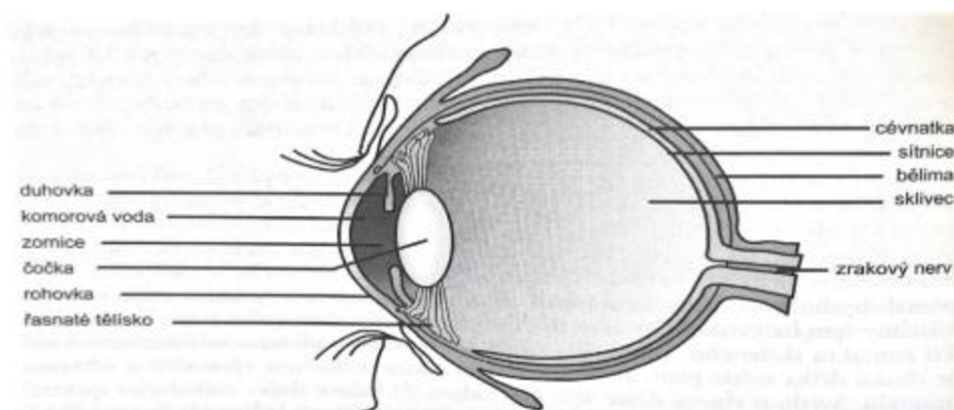
nervové soustavy, s vrozenou inteligencí obvykle nemá nic společného (Žáčková, Jucovičová, 2020).

3 ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ

3.1 Stavba oka

Orgánem zraku je oko (*oculus*). Jedná se o párový orgán kulovitého tvaru, který je uložen v obličejové části lebky v očníci. Považuje se za nejdůležitější čidlo pro orientaci v prostoru. Zrakové ústrojí nám umožňuje vnímat světlo, barvy, velikosti, tvary a vzdálenosti předmětů. Oko se skládá z oční koule a přídatných orgánů (Machová, 2016).

Obrázek 1: Schématický řez oka

Zdroj: Šikl, 2012, s. 48.

Součástí oční koule je tzv. stěna oční koule, kterou tvoří tři vrstvy. **Vnější vrstva** (*tunica fibrosa*), **střední vrstva** (*tunica vasculosa*) a **vnitřní vrstva** (*tunica nervosa*). První vrstva je utvořena v přední části z rohovky (*cornea*) a v zadní části z bělima (*sclera*). U malých dětí je bělima namodralá, naopak staří lidé ji mají nažloutlou (Tamtéž).

Druhá vrstva neboli živnatka je v zadní části tvořena cévnatkou (*choroidea*), vpředu řasným tělískem (*corpus ciliare*) a nakonec duhovkou (*iris*). Pigmentová vrstva oka má za úkol pohlcovat světelné paprsky a zabránit zpětnému odrazu. Stejně jako u řasného tělíska, tak i v duhovce jsou paprscitě uspořádané hladké svaly, které způsobují zúžení nebo rozšíření zornice. Jedná se o reflex způsobený intenzitou světla. V duhovce se nachází pigmentové buňky, které určují barvu. Záleží, v jakém množství a hloubce jsou. Pokud je množství malé a hluboko, bude duhovka modrá až našedlá. Ale pokud máme více pigmentu na svrchní vrstvě, duhovka má barvu zelenou, hnědou až tmavě hnědou. Může se také stát, že pigment chybí úplně a duhovkou prosvítá červená barva

cévnatky. V tom případě se jedná o tzv. albinismus. Třetí a zároveň poslední vrstvou oční koule je tenká a průhledná sítnice (*retina*). Vrstva převrácená k cévnatce je vrstva pigmentová, pod níž leží smyslové buňky sítnice – tyčinky a čípky (Tamtéž).

Jak už bylo výše zmíněno, oko se skládá z oční koule a přídatných orgánů oka. Oční kouli jsme již probrali, zbývá se zmínit o části druhé. Přídatné orgány oka jsou tvořeny z okohybných svalů, víček, spojivek a také slzného ústrojí. Jako ochrana pro oko slouží dolní a horní víčko. Důležitou funkci zvlhčování a ochranu proti infekci vykonává slzné ústrojí. Slzy jsou sekretem slzné žlázy a pomocí pohyblivosti víček jsou roztírány (Tamtéž).

3.2 Vývoj zrakových funkcí v předškolním věku

Odborná literatura za předškolní věk považuje období od 3 do 6–7 let. Následně si nastíníme vývoj zrakových funkcí v tomto věkovém rozmezí, protože to je pro naše téma nejdůležitější.

Začneme třetím rokem, kdy se definitivně upevňuje binokulární vidění. Následkem poruchy binokulárního vidění většinou bývá šilhání. Dítě zvládá obkreslit geometrické tvary, rozřadit věci podle velikosti a barvy. Okolo pátého roku je plně rozvinuté prostorové vidění. Vývoj zraku je plně dokončen mezi 5.–6. rokem. Mezi 5. až 7. rokem věku dítěte dochází k vývojovým změnám, které jsou důležité pro školní zralost, patří mezi ně vývoj zrakového vnímání. Jde o schopnosti diferencovat a identifikovat určitý tvar. Zraková percepce by měla dosahovat takové úrovně, aby dítě zvládlo 1. třídu. Důležitý je rozvoj vidění na blízko, tím se odlišují od předškolních dětí, které zaostřují spíše na dálku. Později dochází k upevnění horizontální diferenciaci, tj. pravolevá orientace, která záleží na zrání a funkci rozlišování pravé mozkové hemisféry (Vasta a kol. In: Vágnerová, 2005).

Je více než jasné, že během předškolního věku a začátkem školního věku se ve vývoji zrakových funkcí děje mnoho změn. Měli bychom dbát na to, aby byl vývoj plynulý a nijak nenarušený. Pokud snad k nějakému narušení dojde, je zapotřebí co nejvíce odchylky minimalizovat nebo zcela napravit. Pokud někdo z pedagogů vyzoruje náznak nějaké odchylky, měl by neprodleně informovat rodiče, a ti by následně měli vyhledat pomoc odborníka (lékaře). Včasná diagnostika by měla být správně provedena nejlépe už ve věku dvou až tří let. Protože je velmi důležité včasné

podchycení vady zraku, děti chodí na pravidelné oční prohlídky k dětskému lékaři ve 4, 8, 12 a 18 měsících, dále pak ve 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 a 17 letech. Ke správnému vývoji mohou přispět pedagogové v mateřské škole, ale právě i rodiče, zapojením výchovně-vzdělávacích aktivit, kterými lze rozvíjet zrakové vnímání a zrakové funkce celkově.

3.3 Charakteristika zrakového vnímání

Nejvíce informací z našeho okolí přijímáme především zrakem. Stává se pro nás prostředníkem pro poznávání hmotného světa, a dokonce je prostředkem komunikace, poněvadž ovlivňuje rozvoj řeči, prostorovou orientaci, matematické představy a vizuomotorickou koordinaci (Bednářová, Šmardová, 2015).

Šikl (2012) uvádí, že předmět, který se nám při vnímání zobrazuje v oku, je oproti skutečnosti světa jen informačním torzem. Abychom mohli zpracovat zrakový podnět, musí se zapojit značná část mysli (kognitivní, exekutivní a emoční proces) a velká část mozku. Zrakové vnímání je ve skutečnosti komplexním procesem. Získáváme jím informace, které nám mohou pomoci při účelném jednání. U vnímání je hlavní rychlost a účelnost, schopnost zmapovat co nejrychleji sledovaný předmět či děj a získat smysluplné údaje o dané situaci.

Na funkčnosti zrakového analyzátoru je závislá kvalita zrakového vnímání. Dle Keblové (2001) tuto funkčnost zajišťuje:

- **zorné pole** – oko při pohledu před sebe dokáže vnímat i široký prostor kolem,
- **zraková ostrost** – schopnost rozlišovat,
- **akomodace** – zaostření na objekt na různě velkou vzdálenost,
- **barvocit** – rozeznávání světla,
- **citlivost na kontrast** – oko je schopné rozpoznat jas dvou nestejných podnětů působící na zrak nebo vidění dvou ploch současně v zorném poli.

Zrakové vnímání je důležité pro předpokládané správné zvládnutí výuky čtení, psaní a počítání. Na těchto činnostech se podílí celá řada oblastí, ve kterých by měl být budoucí žák obstojný. Jedná se především o zrakovou diferenciaci, zraková analýza a syntéza, zraková paměť a prostorová a pravolevá orientace (Žáčková, Jucovičová, 2020).

Bednářová a Šmardová (2015b) detailně rozebírají všechny potřebné oblasti zrakového vnímání. Aby se dítě mohlo správně rozvíjet v dalších oblastech zrakového vnímání, musí mít zafixovanou **prostorovou orientaci**. Zrakové vnímání spolu s motorikou mají vliv na vnímání prostoru, zlepšuje se koordinace oka a ruky, čemuž říkáme **vizuomotorická koordinace**. Schopnost nazývaná **vnímání figury a pozadí** se rozvíjí ve chvíli, kdy dítě začíná pozorovat předměty, odlišuje sledovaný objekt od ostatních předmětů a od komplexního pozadí. Další schopností, která se vyvíjí v době předškolního období, je **konstantní vnímání**, což znamená, že dítě umí poznat předměty bez závislosti na jeho barvě a velikosti. S konstantností vnímání souvisí **zrakové rozlišování**. Jedná se o schopnost třídění a uvědomování si celku, dítě dokáže porovnat shodnost a odlišnost dvou obrázků. **Určovat polohu v prostoru** dovede dítě až v předškolním věku. Naučí se tomu hlavně díky zkušenostem získaným pomocí pozorování. Nejprve odlišuje nahoře–dole, později vpravo–vlevo. Další charakteristickou schopností, která se vyvíjí v předškolním věku, je **konkrétní obsah** neboli přesnější vnímání tvarů. **Zraková analýza a syntéza** – vnímání zaměřené spíše na celek než na detail, vnímání celku předchází vnímání jednotlivých částí. **Fixace očních pohybů** je potřeba ke sledování textu (shora dolů a zleva doprava). V neposlední řadě je velmi podstatná schopnost znovu poznávání zrakových podnětů, která souvisí se správným vybavováním a zapamatováním písmen a číslic – zraková **paměť**.

Pokud je vizuální percepce oslabená, může docházet ke zkrácení zachycených informací, jejich špatnému zpracování nebo uchování. Oslabení v předškolním období se může odrážet ve školním věku (Bednářová a Šmardová, 2015a). Kvůli oslabení může docházet ke specifickým poruchám učení, například dyslexie, dysortografie (bývá často známa při psaní diktátu nebo při opisu textu) a dyskalkulie. Nerozvinuté či porušené zrakové vnímání způsobuje, že dítě špatně vnímá číslice, tvary nebo písmena. Prvním signálem pro nás může být obtížné zvládnutí různých dětských her či nezvládnutí zábavných doplňovaček. Dítě hůře zvládá například pexeso, vyhledávání předmětů v místnosti, rozlišování podobných tvarů, neumí najít rozdíly na dvou podobných obrázcích či vyhledat předměty na členitém pozadí. Problémy mu dělají písmena a číslice, která zaměňuje. Nejčastější jsou záměny tvarově podobných písmen (m-n, b-d-p) nebo číslic (6-9). Souvisí s tím problémy v oblasti pravolevé orientace (špatné rozlišování písmen), špatná orientace v prostoru (obtížná orientace v textu), ale i nesprávný pohyb

očí (chaotické oční pohyby) (Žáčková, Jucovičová, 2018). Pokud nastanou potíže v některé oblasti z vizuální percepce, většinou se nejedná o oslabení orgánu – oka, ale spíše o oslabení funkcí, které se podílejí na zpracování a uchování zrakového vjemu (Bednářová, Šmardová, 2015a).

3.4 Oblasti zrakového vnímání

Kvalitní zrakové vnímání je předpokladem pro úspěšné čtení, psaní písmen, slabik, slov a číslic. Proto vizuální percepci v této kapitole rozdělíme do několika nezbytných a významných oblastí: zraková analýza a syntéza; vnímání barev; zraková paměť; rozlišování figura a pozadí; zrakové rozlišování a oční pohyby (Bednářová, Šmardová, 2015b). Všechny vyjmenované oblasti lze nacvičit pomocí her, a hlavně ke každé najdeme přímo určený pracovní list. Mezi ty nejlepší patří jednoznačně pracovní listy od Bednářové a Šmardové.

Zraková analýza a syntéza

Při analyticko-syntetické činnosti dochází ke vnímání. Analýza tedy znamená rozklad celku, kdeto syntéza je opak, skládání jednotlivých částí do celku. Dítě se v předškolním věku zaměřuje spíše na vnímání celku než na jednotlivé části. Avšak pro správné čtení a psaní je potřeba umět vnímat i právě ty jednotlivé části celku. Umět vnímat jednotlivost má opravdu velký význam pro tzv. technické myšlení, které využíváme zejména u matematiky. Můžeme u dětí zaznamenat projevy nevyzrálosti zrakové analýzy a syntézy. Většinou mezi první náznaky patří nezáměr o puzzle a stavebnice, nedokážou pracovat podle návodu nebo mají potíže s překreslením či dokreslením obrázku. Oslabení v této oblasti může mít za následek pomalejší osvojování písma, jeho zapamatování, obtíže v matematice a později zaznamenáme problémy v práci s mapou (Bednářová, Šmardová, 2015).

Vnímání barev

Podle Janotové (1996) umí dítě okolo tří let poznat tři až čtyři základní barvy. Jedná se o červenou, žlutou, modrou a zelenou. Citlivost pro poznávání více barev se postupem času zlepšuje. V pěti letech je dítě schopné rozeznat různé odstíny barev a barvy doplňkové. Na základě rozpoznání barev dokáže třídít hračky, předměty, obrázky či pastelky dle shodné barvy. Nejlepší nácvik pro vnímání barev je názorné přirovnávání k předmětům.

V souvislosti se vnímáním barev bychom si také měli ověřit, zda se u dítěte nevyskytuje tzv. barvoslepost. Nejspíš by nemělo žádný účinek s urputností učit dítě barvy, pokud je není (a ne ze své viny) schopné rozpoznat. Samozřejmě by tuto poruchu měl objevit pediatr při běžných preventivních prohlídkách, ale stát se může cokoliv, a proto je dobré na to myslet a ohlídat si to i jako rodiče sami.

Zraková paměť

Podle Žáčkové a Jucovičové (2018) je pro dítě velmi důležitá přesnost a zapamatování vnímaných objektů. Proto je tu zraková paměť, která hraje hlavní roli v procesu čtení a zajistí nám schopnost vnímat znak a podržet ho určitou dobu v paměti, zapamatovat si čtené, vybavit si ho a reprodukovat. Tato schopnost nám může být nápomocná při učení – dokážeme si vybavit, co bylo například v sešitě napsáno (schopnost známá jako fotografická paměť).

Figura a pozadí

Žáčková a Jucovičová (2018) tvrdí, že základním předpokladem pro nácvik čtení je chápání vztahů mezi rozlišováním podstatného (figury) od ostatního, méně podstatného (pozadí). Důležitým faktorem je umět vnímat detail a určitou dobu se na něj soustředit. V předškolním věku děti neumí vnímat obrázek diferencovaně. Nedovedou rozlišit co je podstatné a co ne. Vnímají detaily podle toho, jak jsou nápadné a zda je dokázaly zaujmout.

Zrakové diferenciacce (rozlišování)

Zrakové diferenciacce neboli zrakové rozlišování úzce souvisí s konstantností (stálostí) vnímání. Tato skutečnost znamená, že dítě dokáže poznat stejný předmět bez závislosti na vzdálenosti, poloze či situaci. Velikost, tvar i barva zůstává konstantní, i když se objekt vnímání mění. U menších dětí se začíná s procvičováním rozlišování vnějších znaků, jako je barva, velikost a tvar. Poté dítě vedeme k rozlišování figury a pozadí. Nejdříve používáme takové předměty, u kterých může dítě použít hmat, a poté přecházíme k obrázkům (Žáčková, Jucovičová, 2018).

Žáčková a Jucovičová (2018) řadí ke zrakovému rozlišování oblast zvanou rozlišování podobných a stranově obrácených tvarů. Jedná se o nenáročnější formu zrakového vnímání, která způsobuje problémy zejména dětem se specifickými poruchami učení.

Oční pohyby

Nácvik záměrného vedení očních pohybů je základním předpokladem pro čtení a psaní. V naší kultuře při čtení sledujeme text odshora dolů a zleva doprava. Proto tyto směry nacvičujeme v rámci pohybů očí, k tomu se navíc snažíme, aby si dítě uvědomovalo posloupnost – čím řádek, slovo, slabika, číslo začíná a čím pokračuje. Naše oči se po řádcích pohybují v tzv. sakádách, což vyjadřuje takové rychle skoky. Hlavní funkcí těchto sakád je zachytit prvek na žlutou skvrnu sítnice oka. Těsně před sakádou je zraková ostrost snižena. Mezi sakádami jsou delší pauzy neboli fixace, během těchto pauz je zraková ostrost výraznější. Fixace je s vyspělostí jedince čím dál méně potřeba. Oslabení v oblasti očních pohybů se může projevit v přeházení písmen ve slově, přeskokování řádků, zrcadlové čtení či psaní, nebo také domýšlení slov (Bednářová, Šmardová, 2015b; Žáčková, Jucovičová, 2018).

3.5 Diagnostika zrakového vnímání

V následující podkapitole se zaměříme na obecné objasnění pojmu. Primárně se zde zaměříme na diagnostiku zrakového vnímání a na charakteristiku několika málo testů, ve kterých se zrakové vnímání hodnotí.

Dříve byla diagnostika spíše pojem z medicínské oblasti, dnes se však využívá i v dalších vědních oblastech. Například v psychologické, sociologické a speciálněpedagogické, která nás zajímá nejvíce. Přinosilová (2007) dělí speciálněpedagogickou diagnostiku podle pedií – psychopedickou, etopedickou, logopedickou, surdopedickou, tyflopeditickou a somatopedickou. Diagnostika se ve speciální pedagogice týká zdravotně i sociálně znevýhodněného či zdravotně postiženého jedince. Zaobírá se jeho osobností, možnostmi výchovy a vzdělávání. Zabývá se také průběhem dosavadního vývoje jedince a snaží se zjistit příčiny vývojových odchylek s ohledem na rozvoj jeho osobnosti a možnostmi uplatnění.

„Někdy bývá diagnostika ve speciální pedagogice definována úzce jako komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů“ (Zelinková, 2001 In: Slowík, 2016, s. 52).

Test zrakové percepce patří mezi testy speciálních schopností a dovedností. Znat úroveň speciální schopnosti je vhodné nejen pro práci ve škole, ale také v profesním životě. Je třeba si uvědomit, že každý jedinec má individuálně typickou strukturu

schopností. I při vyhodnocování a interpretaci výsledků je třeba zohlednit, že tyto testy hodnotí dílčí kompetence, na kterých se podílejí i jiné faktory (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001).

K hodnocení zrakové percepce se využívají tyto specifické testové metody:

- **Edfeldtův reverzní test** – zjišťuje úroveň zralosti zrakového vnímání a s ním spojenou připravenost ke čtení. Zaměřuje se převážně na orientaci v prostoru (nahore–dole, vpravo–vlevo) a na umění rozlišovat zrcadlové tvary.
- **Rekogniční test reverzní tendence** – tato metoda je reakcí na nedostatky Edfeldtova reverzního testu a využívá mechanismus znovupoznání. Slovenská autorka Zápotočná zastává názor, že problém nevzniká v rámci percepce, ale v uchovávání informací v paměti.
- **Test diskriminace tvarů** – navazuje na Bourdonův škrtačí test. Autor ho označuje jako výkonový test, jehož původní verze zkoumá efekt změny percepčního pole na proces apercepce.
- **Vývojový test zrakového vnímání** – autorkou je Marianne Frostig. Test je primárně zaměřen na hodnocení úrovně zrakového vnímání, především u dětí, které měly potíže v učení. Na této metodě je zajímavé rozdělení do několika subtestů, které lze použít jednotlivě.
- **Test zrakového vnímání vytvořený Felcmanovou** – se zaměřuje i na grafomotoriku a vizuomotoriku. V testu se hodnotí 5 oblastí – vizuomotorická, figura a pozadí, konstantnost tvaru, poloha v prostoru a prostorové vztahy.
- **Testo of visual perceptual skills** – je americký standardizovaný test zrakového vnímání, který se prozatím v Česku nepoužívá (Přinosilová, 2007; Svoboda, Krejčířová a Vágnerová, 2001; TVPS, online, cit. 2022-04-16).

3.6 Rozvoj zrakového vnímání

Rozvoj zrakového vnímání je velmi podstatný na počátku školního věku a významný pro začátek učení. Vnímání se pomalu stává diferencovanější, dítě lépe analyzuje jednotlivé části celku. S čím dál více rozvinutou jemnou motorikou se zlepšuje vizuomotorická koordinace (Pokorná, 2001). S rozvíjením zrakového vnímání začínáme již v mateřské škole. Používáme činnosti, jako jsou deskové hry, pohybové hry, práce

s obrázky nebo pracovními listy. Musíme však dodržovat didaktické zásady – postupujeme od nejjednodušších po složitější úkoly, od výrazných k méně výrazným a od konkrétních k abstraktním předmětům (Tomášková, 2015).

Rozvojem zrakového vnímání se zabývala Marianny Frostigová. Byla zakladatelkou School of Education Therapy a také vydala test zrakového vnímání, který se aktuálně používá ve Spojených státech, ale i v Evropě. Rozdělila vývoj zrakové percepce na několik jednotlivých stupňů. Prvním základním stupněm je vizuomotorická koordinace. Jedná se o koordinaci a vzájemné propojení oka a těla, oka a ruky, oka a nohy. Správné vnímání figury a pozadí představuje druhý stupeň. Umění konstantního vnímání tvarů je třetí stupeň. V dalším stupni dítě dokáže rozlišovat vertikální a horizontální, díky schopnosti vnímat polohu předmětu v prostoru bez závislosti na vzdálenosti. Posledním stupněm je vnímání polohy dvou a více předmětů v prostoru vůči sobě navzájem (Frostigová In: Pokorná, 2001).

Nejjednodušším způsobem pro rodiče, ale hlavně pro děti, je rozvíjení zrakového vnímání pomocí her a zábavných aktivit. Následujícími způsoby lze rozvíjet zrakové vnímání i u dětí s odkladem povinné školní docházky. Avšak je zapotřebí trvat na pravidelném a intenzivním tréninku. Aktivitám se samozřejmě věnují primárně pedagogové, jak v 1. třídě, tak hlavně ve třídě přípravné. Ta je přímo určena pro děti s odkladem povinné školní docházky a veškerý čas intenzivně věnují rozvoji nejčastějších důvodů, kvůli kterým byl odklad doporučen. Aby byl efekt rozvoje znatelný a k nějakému užítku, musí s dětmi trénovat i rodiče doma. Tomášková (2015) doporučuje zejména hry, což zajisté děti ocení, protože učení násilnou formou nikdy nevedlo a nejspíš ani nepovede k nějakému užítku. Dle Bednářové a Šmardové (2015b) bychom měli u dětí rozvíjet zrakové vnímání především v těchto oblastech: orientace v prostoru; vnímání figury a pozadí; zrakové rozlišování; vnímání barev a tvarů; zraková analýza a syntéza; zraková paměť a oční pohyby.

Orientace v prostoru

- Můžeme k nácvičku využít procházku s dětmi, při které budeme po dětech chtít vyjmenovat vše, co v okolí vidí. Nebo se zkusíme se zeptat, co vidí nahoře, dole, vpravo, vlevo.
- Bezvadná hra, která děti baví je „přihořívá, samá voda“. Děti musí najít buď schovaný předmět v místnosti, nebo změnu, která v místnosti nastala.
- Klasickou hrou, kterou získáváme přehled o prostoru, je hra „na slepou bábu“.
- „Bojovka“, nebo také „šipková“, je hra, kdy se děti podle dopisů nebo šipek orientují v přírodě a hledají další záchytné body.
- Těm věkově starším můžeme nabídnout hru známou jako tetris.

Vnímání figury a pozadí

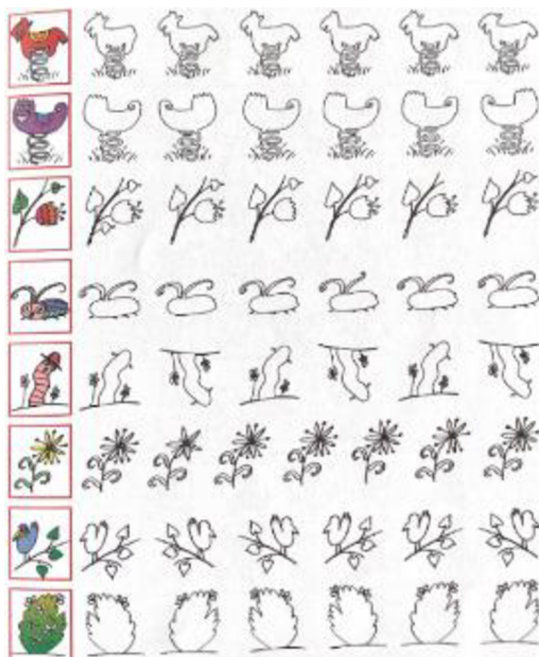
Vhodnými úkoly a aktivitami mohou být například rozeznávání několika překrývajících se stejných obrazců, poznávání nákrešů na odlišném podkladě, zakreslování bodů do čtvercové sítě nebo obyčejné hledání objektů v obrázkových knížkách. Jednou z nejznámějších dětských aktivit, pomocí které lze rozvíjet vnímání figury a pozadí, je „najdi cestu“ nebo bludiště. Na preventivních prohlídkách u pediatra jsme se jistě setkali s kartičkami, na kterých byly barevné bubliny a v nich se ukrývalo číslo nebo písmeno. Na velmi podobný způsob existují i pracovní listy, kde děti na stejně barevném obrázku s nepatrně odlišnými vzory rozpoznávají například zvířata.

Zraková diferenciac

Autorka Tomášková (2015) uvádí tipy na hry, které jsou vhodné na zrakovou diferenciaci. Pexeso, karetní hra černý Petr, domino, nacházení na dvou téměř stejných obrázcích rozdíly a oblíbené Kimovy hry.

K rozvoji zrakové diferenciaci neboli rozlišování můžeme zapojit prakticky všechna cvičení na ostatní oblasti. Protože aby dítě mohlo věci od sebe rozlišit, musí v první řadě umět rozpoznat barvy a tvary.

Obrázek 2: Zrakové rozlišování

Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2019, s. 23

Obrázek číslo 2 nám ukazuje pracovní list zaměřený na zrakovou diferenciaci. Úkolem dětí je najít podle předlohy, která je vždy na začátku řádku, všechny stejné obrysy.

Zraková analýza a syntéza

Tipy pro nácvik zrakové analýzy a syntézy dle Žáčkové a Jucovičové (2018) jsou tyto techniky a hry:

- skládání rozstříhaných obrázků, pohádkových kostek nebo puzzle,
- skládání stavebnic,
- rozstříhané obrázky, které se skládají podle děje (patří mezi těžší varianty),
- dokreslování či dolepování půlky nebo určité části obrázku,
- pro starší skládání slov z písmen (hravou formou je například Scrabble).

Zraková paměť

Pro trénink zrakové paměti můžeme využít u dětí velmi oblíbené tzv. Kimovy hry. K nácviku lze využít kreslení podle předlohy, jež později ztížíme tím, že předlohu nebudeme ukazovat po celou dobu. Dalším tipem jsou cvičení, při kterých dítě musí poznat, co je na obrázku špatně (vybavuje si a porovnává tak s předchozí zkušeností).

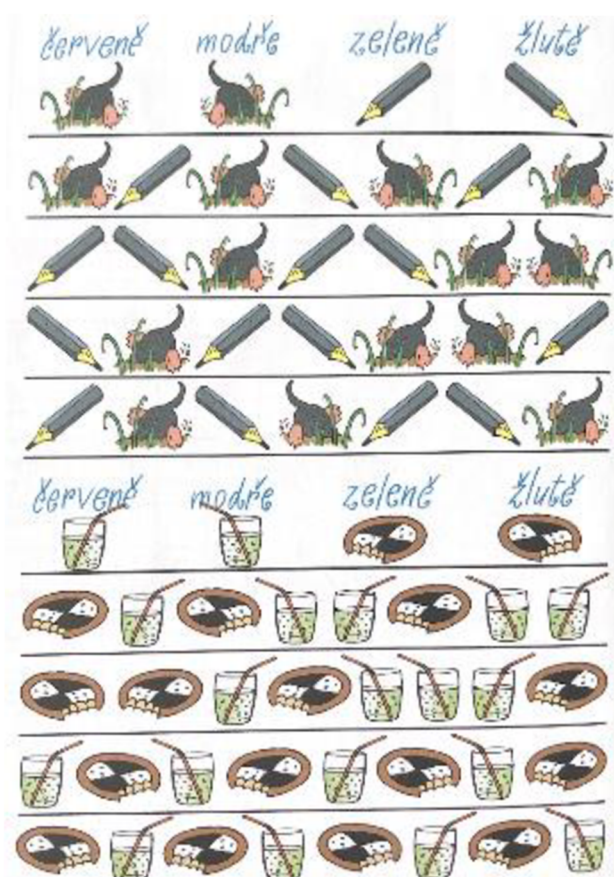
Dále jsou to klasické dětské hry – pexeso a puzzle. Lze sem zařadit i dokreslování obrázků (Žáčková, Jucovičová, 2018).

Oční pohyby

Mezi herní nácviky očních pohybů patří obrázkové čtení, chůze po laně nebo po nakreslené čáře na zemi a v neposlední řadě různé dřevěné didaktické hry, při kterých vedeme po určité dráze kolík či kuličku (Tomášková, 2015).

Na obrázku číslo 3 můžeme vidět příklad pracovního listu zaměřeného jednak na zrakové rozlišování, ale hlavně na oční pohyby. Úkolem dítěte je podle předlohy v prvním řádku, kde vidíme vzor a k tomu přiřazenou barvu, barevně kroužkovat požadovaný tvar systematicky zleva doprava a odshora dolů.

Obrázek 3: Oční pohyby

Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2019, s. 44

Vnímání barev a tvarů

V publikaci Tomáškové (2015) se můžeme dočíst několik užitečných tipů, jak u dětí efektivně rozvíjet rozeznávání barev.

- Jedním z hlavních tipů jsou obyčejné omalovánky s předlohou.
- Diktované kreslení, kdy dětem říkáme, kterou barvu si mají vzít a co nakreslit.
- Třídění korálků podle barvy.
- Vyhledávání nebo spojování stejných tvarů.
- „Pan čáp ztratil čepičku, měla barvu barvičku.“
- Také se můžeme při procházce dětí ptát, kde je červené auto, zda vidí něco zeleného.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 ROZVOJ ZRAKOVÉHO VNÍMÁNÍ U DĚTÍ S ODKLADEM POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

4.1 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je zjistit, zda je prospěšné odložení povinné školní docházky u dětí se sníženým zrakovým vnímáním v přípravné třídě Základní školy Sázava. Vzhledem k tomu, že se jedná o malé děti, použijeme ke sběru dat kvalitativní výzkum, ze kterého použijeme metodu „tematická analýza dat a neformálního rozhovoru“, který povedeme s učitelkami v této oblasti znalými.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Je odložení povinné školní docházky prospěšné pro děti, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání?

Dílčí výzkumné otázky:

Je přípravná třída prospěšná pro děti s odkladem povinné školní docházky?

Jsou pracovní listy zaměřené na rozvoj zrakového vnímání srozumitelné a smysluplné?

Dochází k rozvoji zrakového vnímání na základě práce s pracovními listy?

4.3 Metodologie výzkumu

Pro praktickou část bakalářské práce byl zvolen kvalitativní výzkum. Vybrán byl zejména proto, že pomocí tohoto druhu výzkumu můžeme dané případy prozkoumat do hloubky. Výzkum lze provádět v přirozeném prostředí zkoumaného, čímž od něho snadněji získáme podrobný popis. Dalším důvodem pro volbu kvalitativního výzkumu byl výběr cílové skupiny. Cílová skupina je poněkud specifitější, jednak okruh dětí, ale

i dostatečně znalé učitelky. Díky kvalitativního výzkumu jsme se mohli přizpůsobit všem potřebným.

Autorka pro svůj kvalitativní výzkum vybrala dvě výzkumné metody. Jedna z nich je metoda polostrukturovaného rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor je výhodný ve chvíli, kdy respondent a tazatel nemají příliš času. Pro tuto práci si ho vybrala i z důvodu, aby osoba neodbíhala příliš od tématu, čehož docílila předem připravenou osnovou otázek, ale zároveň je tu možnost měnit jejich pořadí, popřípadě dle potřeby přidat nějaké doplňující. Základní otázky rozhovoru si autorka vytvořila před setkáním s respondenty. Tato metoda byla praktikována na vyučující, kteří mají zkušenosti nebo se pohybují v oblasti s dětmi s odkladem povinné školní docházky.

Další metodou, která byla použita (spíše dodatkově) je analýza dokumentů. Autorka využila pracovní listy od Bednářové a Šmardové, které jsou zaměřené na rozvoj zrakového vnímání. Pracovní listy byly dány k vyplnění dětem s odkladem povinné školní docházky. Zpracovány jsou prostřednictvím komentovaného hodnocení. Autorka zhodnotila, jakým způsobem dítě pracovní listy vypracovalo a jak se u toho chovalo.

4.4 Charakteristika místa výzkumného šetření

Základní škola a mateřská škola v Sázavě je běžná, středně velká základní škola vybudovaná v polovině 20. století. Jejím zřizovatelem je město Sázava. Areál školy se skládá z několika budov – mateřské školy, základní školy a družiny. V práci se primárně zaměřujeme jen na základní školu, která momentálně poskytuje vzdělání pro cca 450 žáků.

Škola umožňuje vzdělávání dětem od 6 do 15 let, výjimečně se zde vzdělávají i žáci, jimž je teprve 5 let (předškoláci). Výuka probíhá ve dvou až třech paralelních třídách od 1. do 9. ročníku. Již dvanáctým rokem škola zřizuje i tzv. přípravnou třídu, která je určená pro děti s odkladem povinné školní docházky a pro děti předškolní. V rámci inkluze je na této škole vzdělávání poskytováno i žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

Výzkum probíhal na této základní škole, ale primárně v přípravné třídě, kde se vzdělávají žáci s odkladem povinné školní docházky a v rámci jejich přípravy na 1. třídu je i rozvíjení zrakového vnímání. Žáci v přípravné třídě se vzdělávají podle školou vytvořeného plánu, který vychází ze školního vzdělávacího plánu. Maximální kapacita

přípravné třídy je 15 žáků a výuka může probíhat nanejvýš 20 hodin týdně. Žáci se každý den řídí podle stereotypně daného časového rozvrhu, který je rozdělen do čtyř vyučovacích hodin (od 8:15 do 11:55), je zde možnost úpravy dle potřeby.

4.5 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor byl vybrán pomocí metody záměrného neboli účelového výběru. Zdrojem informací pro daný výzkum byly vybrány dvě skupiny zkoumaného souboru. První zvolenou skupinou jsou vyučující, kteří byli vybráni na základě tří kritérií:

- 1) musejí se orientovat v oblasti zrakového vnímání,
- 2) musejí mít zkušenosti s odkladem povinné školní docházky,
- 3) musejí mít zkušenosti, jak s dětmi v předškolním věku, tak s dětmi v 1. třídě.

Tyto kritéria splňovalo pět učitelek, všechny s dlouholetou praxí a každým rokem jsou přítomny u zápisu do 1. třídy. Dvě z nich jsou učitelky 1. stupně, aktuálně působí jako třídní učitelky v 1. třídě. Další je asistentka pedagoga, která léta pracovala v mateřské škole, poté vykonávala práci asistentky v přípravné třídě a nyní je asistentkou v 1. třídě. Zbylé dvě jsou dle uvážení autorky pro tento výzkum nejzásadnější a nejzkušenější. Věnují se nejdéle a nejvíce oblasti, kterou se zabývá právě naše téma. Jedna z nich je vystudovaná speciální pedagožka, a navíc dodatečně vystudovala učitelství 1. stupně. Pracovala v několika školách, jak už v těch běžných, tak i ve speciálních. Druhou je třídní učitelka přípravné třídy. Přípravná třída je hlavním zdrojem informací pro náš výzkum. Tato učitelka začínala jako v mateřské škole a dnes je již dvanáctým rokem třídní učitelkou v přípravné třídě. Během výzkumu byla autorce důležitým výzkumným zdrojem. Na všechny vyučující byla praktikována metoda polostrukturovaného rozhovoru.

Druhým výzkumným souborem byly děti z přípravné třídy. Autorka si i zde stanovila kritéria, podle kterých děti vybrala. Kritéria byla dvě:

- 1) musejí mít odklad povinné školní docházky,
- 2) musí u nich být za potřebí rozvíjet zrakové vnímání.

Vybíraly se děti jen z přípravné třídy, protože 80 % těchto dětí má odklad povinné školní docházky. Zároveň bylo zjištěno, že je u nich potřeba rozvíjet zrakové vnímání.

Autorka si po doporučení a domluvě se třídní učitelkou vybrala 8 dětí, u kterých byla podle vyučující na začátku školního roku znatelná snížená zraková percepce. Jednalo se o šest chlapců a dvě dívky ve věku sedmi let. U všech těchto dětí byla praktikována metoda analýza dat prostřednictvím pracovních listů na rozvoj zrakového vnímání.

4.6 Průběh výzkumu

Výzkum probíhal na přelomu března a dubna roku 2022 na základní škole v Sázavě. Autorka zařízení navštěvovala pravidelně každý den po dobu čtrnácti dnů. Respondenty pro rozhovor si vybrala sama. S výběrem dětí, které vyplňovaly pracovní listy, autorce vypomohla třídní učitelka přípravné třídy, která je zná nejlépe.

Před začátkem rozhovoru autorka nejdříve všechny informovala o svém tématu a účelu výzkumu, následně je požádala o spoluúčast. Samotný rozhovor probíhal tak, že jim autorka na úvod sdělila, jakým způsobem bude proveden. Rozhovor byl veden s každou učitelkou zvlášť v soukromí a postupně jim všem bylo položeno několik základních výzkumných otázek. Autorka jim nabídla, pokud budou chtít, možnost přidání doplňujících otázek. Na závěr je informovala, že jejich rozhovor bude nahráván pomocí mobilního telefonu. Délka každého rozhovoru byla maximálně 30 minut. Protože autorku všechny znaly, mohla vynechat fázi představování a tzv. „prolomení ledu“. Přepis jednotlivých rozhovorů se nachází v následující podkapitole.

Výzkumné šetření s dětmi probíhalo bez problémů. Autorka a třídní učitelka dětem objasnily situaci a popsaly, co budou dělat. Třídní učitelka pomohla autorce vybrat děti, které měly na začátku školního roku největší problémy se zrakovým vnímáním. Autorka bohužel nemohla tyto děti sledovat od začátku školního roku, protože jí to nebylo umožněno kvůli nepříznivé pandemické situaci. Pro děti měla autorka připravené pracovní listy zaměřené právě na rozvoj zrakového vnímání: „*Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 4 do 6 let Jak krtek Barbora našel cestu domů*“ (Bednářová, 2021, s. 31) a „*Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 5 do 7 let Jak krtek Barbora pomohl objevit poklad*“ (Bednářová, 2019, s. 10, 20, 21, 38, 39, 43, 46). Děti si postupně brala do volné třídy po dvojicích, aby měly klid a mohla jim individuálně zadat práci, popřípadě se jim více věnovat. Žádné z dětí nemělo omezený čas na vypracování. Pracovní listy nebyly stejné. Každé dítě dostalo list zaměřený na jinou oblast zrakové percepce. Všechny děti autorka při práci bedlivě pozorovala a dělala si poznámky. Každý vypracovaný pracovní

list následně zkontrolovala. S ohodnocením, zda se dítě zlepšilo, jí pomohla třídní učitelka. Komentované zhodnocení vypracovaných pracovních listů je shrnuto v další podkapitole a samotné pracovní listy jsou dohledatelné mezi přílohami. Veškeré zhodnocení dětí je pouze subjektivní pohled autorky a příčiny odkladu byly sděleny třídní učitelkou. Autorka neměla možnost nahlédnout do žádných složek dětí.

4.7 Přepis strukturovaných rozhovorů

4.7.1 Rozhovor č. 1

Respondentka: Třídní učitelka přípravné třídy

1. Zaznamenáváš u zápisu k povinné školní docházce u dětí oslabené zrakové vnímání?

„Nerozvinuté zrakové vnímání, jako hlavní problém dítěte jsem zatím zaznamenala, ale u zápisu se objevují děti, které mají se zrakovým vnímáním malé problémy. Drobné odchylky jsou někdy patrné při výuce i nejrůznějších činnostech a hrách. Hlavně tam, kde vyžadují postřeh nebo časový limit.“

2. Jak ovlivňuje nedostatky v oblasti zrakového vnímání dítě v 1. třídě?

„Ovlivňuje hlavně to základní, co se děti musí naučit. Čtení, psaní, počítání. Ale myslím si, že v přípravné třídě děti procvičí a zlepší zrakové vnímání do potřebné míry, která je potřebná pro zvládnutí nároků v 1. ročníku.“

3. Je podle tebe rok strávený v přípravné třídě pro děti s odkladem povinné školní docházky prospěšný?

„Tak o tohle jsem za ty leta naprosto přesvědčená. A shodují se na tom i pedagogové, kteří s dětmi dál pracují v 1. ročníku.“

4. Je odložení povinné školní docházky prospěšné pro děti, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání?

„Samozřejmě ano. Jak už jsem řekla několikrát, v přípravné třídě se jim dostává individuální péče, a navíc zrakové vnímání s dětmi neustále trénuji, což už jsem taky zmínila.“

5. Jsou podle tebe pracovní listy na rozvoj zrakového vnímání srozumitelné a smysluplné?

„Vybírám si takové, které považuji za přínosné. Využívám pracovní sešity i internet. Ale většinou se dají najít takové, které jsou srozumitelné a smysluplné.“

6. Dochází k rozvoji zrakového vnímání na základě práce s pracovními listy?

„Pracovní listy s vhodnou motivací a srozumitelným zadáním, jsou dobrým prostředkem rozvoje zrakového vnímání.“

7. Dále mi prosím vlastními slovy vysvětli, co je vlastně přípravná třída? A jaký je její účel?

„Přípravná třída je vlastně zařízení, které je zřizované v základní škole. Přednostně se sem zařazují děti s odkladem školní docházky. Umožňuje vzdělávání znevýhodněným dětem, ať už sociálně, fyzicky nebo mentálně. Dostává se jim tady kvalitnější individuální péče, protože maximální počet v ní je 15 dětí. No a tyto děti zde během školního roku vstřebávají školní režim, seznámení se s prostředím školy i s pedagogy. Hlavně si tady upevní si jistotu a sebevědomí. Tyhle dva faktory jsou fakt nezbytné pro úspěšné zahájení povinné školní docházky.“

8. Jak dlouho učíš v přípravné třídě?

„V přípravné třídě učím od jejího zřízení v základní škole v Sázavě, tudíž od roku 2011. Což je letos dvanáctý rok.“

9. Do přípravné třídy mohou nastoupit tedy jen určité děti?

„Sem do přípravné třídy mohou nastoupit hlavně děti s odkladem školní docházky nebo i ty děti, které v ní absolvují povinný předškolní rok před tím, než zahájí školní docházku. Ale všechny tyto děti musejí být vyšetřeny v pedagogicko-psychologické poradně, která jim vydá písemné doporučení. Souhlas s nástupem sem vystaví i příslušný pediatr.“

10. Dokázala by si srovnat vývoj dítěte s odkladem školní docházky, které prošlo přípravnou třídou a dítě, které zůstalo v mateřské škole?

„No, to bych asi mohla. Dříve jsem v mateřské školce učila. On předškolní ročník v mateřské školce je stejně kvalitní přípravou pro vstup do 1. třídy. Akorát dětem s odkladem školní docházky však přípravná třída nabízí soustavnější a individuálně zaměřenou přípravu s ohledem na jeho problémy.“

11. Máš teď aktuálně v přípravné třídě i jiné děti než s odkladem povinné školní docházky?

„Ano mám. Pokud se povolený stav nenaplní odkladáky, může zde být umístěn i předškolák, kterému to PPP doporučí. Letos mám tři takové děti.“

12. Jak se přistupuje k dětem, které již měly odklad školní docházky, ale jsou stále školně nevyzrálé?

„Pokud dítě již odklad mělo, musí do 1. nastoupit, i když to prostě nezvládá. Pokud se jedná o předškoláka, může navštěvovat přípravnou třídu dva roky, ale opět musí být vyšetřen v PPP.“

13. Trénuješ tedy s dětmi zrakové vnímání? A popřípadě jak často?

„Ano. Při didaktických hrách, při samostatné i frontální práci v pracovních listech, při práci s obrázkovým materiálem, při práci s ilustracemi v knihách. V podstatě v nějaké formě trénuji s dětmi zrakové vnímání každý den.“

14. Jaké další prostředky využíváš k rozvoji zrakového vnímání?

„Knížky, ilustrace, obrazový didaktický materiál, pracovní listy, interaktivní činnosti, hry například pexeso, kostka, domino.“

15. Dostává odklad povinné školní docházky čím dál více dětí?

„Děti s odkladem školní docházky rozhodně přibývá. Podle mě je to vlivem inkluze.“

4.7.2 Rozhovor č. 2

Respondentka: Asistentka pedagoga

1. Zaznamenávala jsi u zápisu k povinné školní docházce u dětí oslabené zrakové vnímání?

„Ano zaznamenávala.“

2. A teď v 1. třídě si všímáš u dětí, že mají problémy v oblasti zrakového vnímání? Popřípadě jakým způsobem se to u nich projevuje?

„Ano, všímám. Často zaměňují písmena a čísla lišící se detailem. Například m-n, k-h, 3-9. Pomalejší osvojování písmen, jejich zapamatování, pomalejší a namáhavější čtení.“

- 3. A myslíš si, že rok strávený v přípravné třídě je pro děti s odkladem školní docházky prospěšný?**

„Ano určitě. V přípravné třídě se zaměřují hlavně na nedostatky dětí, kvůli kterým odklad dostaly.“

- 4. Je podle tebe k užitku u dětí, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání, když dostanou odklad povinné školní docházky?**

„Jasně, že jo.“

- 5. Jsou podle tebe pracovní listy na zrakové vnímání srozumitelné a smysluplné?**

„Ano, určitě.“

- 6. Myslíš si, že na základě práce s pracovními listy dochází k rozvoji zrakového vnímání?**

„Rozhodně dochází, a hlavně i dalším tréninkem.“

- 7. V jaké třídě jsi už dělala asistentku? A v jaké jsi teď?**

„V přípravné třídě a 1. třídě. A nyní jsem zase v 1. třídě.“

4.7.3 Rozhovor č. 3

Respondentka: Speciální pedagožka

- 1. Zaznamenáváš u dětí v předškolním věku nebo i později v první třídě nerozvinuté zrakové vnímání?**

„Ano, často ve spojení s nerozvinutým sluchovým vnímáním.“

- 2. Jak ovlivňují nedostatky v oblasti zrakového vnímání dítě v 1. třídě?**

„Mohou způsobovat obtíže při osvojování si dovednosti čtení a psaní, obtíže s tvary písmen, záměny písmen.“

- 3. Je podle tebe rok strávený v přípravné třídě pro děti s odkladem povinné školní docházky prospěšný?**

„Určitě ano, z mnoha důvodů.“

- 4. Je odložení povinné školní docházky prospěšné pro děti, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání?**

„Řekla bych, že ano. Nebo minimálně jim to neublíží.“

5. Jsou podle tebe pracovní listy na rozvoj zrakového vnímání srozumitelné a smysluplné?

„Jsou-li vytvořeny odborně způsobilou osobou, pak ano. Některé je možné i upravovat podle konkrétní potřeby.“

6. Dochází k rozvoji zrakového vnímání na základě práce s pracovními listy?

„Ano.“

7. Proč se dává dětem odklad povinné školní docházky?

„Z důvodu sociální nezralosti, narušených komunikačních schopností, dílčí oslabení výkonu.“

8. Jak se přistupuje k dětem, které již měly odklad povinné školní docházky, ale jsou stále školně nezralé?

„To záleží na konkrétním případě. Je-li nějaké doporučení od školského poradenského pracoviště, bývá uplatňován individuální přístup.“

9. Co vše je potřeba u zrakové percepce rozvíjet?

„Např. rozlišování barvy, zrakové rozlišování detailu v řadě – stejný–jiný, poloha nahoře–dole, vpravo–vlevo, zrakovou analýzu a syntézu, zrakovou paměť.“

10. Trénuješ s dětmi zrakové vnímání?

„Ano určitě, bývá to doporučeno i od školského poradenského pracoviště.“

11. Jaké prostředky využíváš k rozvoji zrakového vnímání?

„Pokud jsou myšleny pomůcky, používám ověřené pracovní listy, hry – pexesa, dobble, karty s obrázky, Logico Piccolo, dětské knihy a časopisy.“

12. Dostává odklad školní docházky více dětí?

„No popravdě o tom nemám moc přehled. Ale domnívám se, že asi ano.“

13. Dávají rodiče na rady odborníků ohledně odložení školní docházky u jejich dítěte?

„Domnívám se, že většinou ano.“

4.7.4 Rozhovor č. 4

Respondentka: Učitelka

- 1. Zaznamenáváte u zápisu k povinné školní docházce u dětí oslabené zrakové vnímání?**

„Ne, nezaznamenávám.“

- 2. Jak ovlivňují nedostatky v oblasti zrakového vnímání dítě v 1. třídě?**

„Děti mají problémy v zaměřování tvarů, písmen, v orientaci v textu. Dále celkové problémy ve čtení a psaní.“

- 3. Je přípravná třída prospěšná pro děti s odkladem povinné školní docházky?**

„Určitě ano.“

- 4. Myslíte si, že odklad povinné školní docházky je užitečný u dětí, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání?**

„Ne, ale samozřejmě záleží na míře oslabení. Důležitá je důslednost, oprava dětí a procvičování.“

- 5. Jsou podle Vás pracovní listy na rozvoj zrakového vnímání srozumitelné a smysluplné?**

„Ano, dle mého názoru jsou.“

- 6. Je možné, aby na základě práce s pracovními listy docházelo k rozvoji zrakového vnímání?**

„Ano, možné to je. Pracovní listy bývají hezky zpracované a pravidelným využíváním dokážou pomoci.“

- 7. Může být oslabené zrakové vnímání důvodem odkladu povinné školní docházky?**

„Ne. Záleží tedy na míře oslabení.“

- 8. Trénuje se stále s dětmi v 1. třídě zrakové vnímání? Popřípadě jakým způsobem?**

„Ano, pracovní listy. Například pravolevá orientace, dokreslování tvarů, porovnávání.“

4.7.5 Rozhovor č. 5

Respondentka: Učitelka

- 1. Zaznamenáváte u zápisu k povinné školní docházce u dětí oslabené zrakové vnímání?**

„Méně často.“

- 2. Jak ovlivňují nedostatky v oblasti zrakového vnímání dítě v 1. třídě?**

„Projevují se problémy při psaní a čtení.“

- 3. Je přípravná třída prospěšná pro děti s odkladem povinné školní docházky?**

„Rozhodně ano.“

- 4. Myslíte si, že odklad povinné školní docházky je užitečný u dětí, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání?**

„Jen tento problém není důvodem k odkladu. Ale pokud se takové děti objeví třeba v přípravné třídě, určitě jim to jen prospěje.“

- 5. Jsou podle Vás pracovní listy na rozvoj zrakového vnímání srozumitelné a smysluplné?**

„Ano jsou.“

- 6. Je možné, aby na základě práce s pracovními listy docházelo k rozvoji zrakového vnímání?**

„Ano, možné to je.“

- 7. Může být oslabené zrakové vnímání důvodem odkladu povinné školní docházky?**

„Ne, pokud nemá jiný problém.“

- 8. Trénuje se stále s dětmi v 1. třídě zrakové vnímání? Popřípadě jakým způsobem?**

„Ano. Dokreslování tvarů, pravolevá orientace, nápodoba správných tvarů písmen.“

4.8 Pracovní listy

Pracovní list č. 1 – viz příloha A

Pracovní list, který nalezneme v příloze A je zaměřen na zrakové rozlišování (diferenciaci). Vyplňovala ho dívka Kristýna, které byl udělen odklad hlavně z důvodu nedostatečné tělesné zralosti. V pedagogicko-psychologické poradně dostala doporučení do přípravné třídy. Od začátku školního roku byla velmi šikovná a snaživá, měla pouze nedostatky ve zrakovém vnímání. Kristýna vyplňovala pracovní list zaměřený na zrakové rozlišování. Jejím úkolem bylo, aby podle vzoru, který vidí vždy v prvním sloupci, našla s ním všechny shodné obrázky v celé řadě. Ze začátku zadání příliš nechápala a celkově list vyplňovala delší dobu. Ale jak můžeme na pracovním listě v příloze vidět, udělala jen jednu chybu. Zajisté stojí za povšimnutí, že si dala záležet na střídání barevných pastelek, což bylo možná důvodem dlouhé doby, než list odevzdala. Dle názoru vyučující udělala Kristýna velký pokrok.

Pracovní list č. 2 – viz příloha B

Pracovní list, který je v příloze B, se zaměřuje jednak na figuru a pozadí, ale hlavně na orientaci v prostoru. Pracovní list vyplňoval chlapec Tomáš, jehož důvodem odkladu je celková školní nezralost. V pedagogicko-psychologické poradně mu byl bez problému doporučen nástup do přípravné třídy. V jeho pracovní listě jsme se zaměřili především na orientaci v prostoru. Zadání bylo vyznačit dvě cesty. Tomáš je šikovný chlapec, vše chápe a chce okamžitě udělat, avšak jeho pozornost není příliš ustálená. Zadání pochopil opravdu hned, aniž by mu bylo cokoliv vysvětleno. Samotná práce trvala dlouho, protože neustále někam odcházel a vše ho okamžitě rozptýlilo (diagnosu ADD nemá). Jak můžeme vidět, neudělal ani jednu chybu, dokonce cesty vybarvil (každou jinou barvou), namísto toho, aby udělal jen čáru. Podle učitelky je u něj vidět pokrok, protože dříve možná i kvůli nepozornosti, byl schopen pracovní list vyplnit jen z poloviny.

Pracovní list č. 3 – viz příloha C

Pracovní list v příloze C je zaměřen na zrakové rozlišování, a především na správné vnímání figury a pozadí. Vyplňoval ho chlapec Jan, kterému byl odklad udělen z důvodu tělesné nezralosti a neustálené pozornosti, porucha ADD ani ADHD u něj nebyla potvrzena. Je na tom dosti podobně s předchozím chlapcem Tomášem. Dle

hodnocení autorky si pozornost kradou navzájem, i přesto že jsou od sebe přes celou třídu. I zde se neustálená pozornost při vyplňování projevila. Úkolem jeho pracovního listu bylo rozlišit figuru a pozadí na dvou téměř stejných obrázcích. Zadání okamžitě pochopil, ze začátku byl pomalejší, ale poté přidal. Udělal pouze jednu chybu. Zrakové vnímání má téměř dokonalé.

Pracovní list č. 4 – viz příloha D

Pracovní list nacházející se v příloze D se zaměřuje jen na zrakové rozlišování (diferenciaci). Vyplňoval chlapec Tobiáš, který dostal odklad povinné školní docházky, protože nesplňoval požadavky školní zralosti a připravenosti. Stále je na něm vidět znatelná nezralost. Snaží se, ale není úspěšný a projevuje se to i ve zrakovém vnímání. Jeho úkolem bylo najít v řadě stejné obrysy, na základě vzorů v prvním sloupci. Můžeme na pracovním listě vidět, že udělal mnoho chyb. Autorka mu musela opakovaně zadání vysvětlovat, protože ho ze začátku absolutně nechápal. Vypracovávání mu trvalo ze všech nejdéle. Dle třídní učitelky by potřeboval ještě jeden rok odkladu, ale už musí do 1. třídy nastoupit.

Pracovní list č. 5 – viz příloha E

Pracovní list v příloze E se zaměřuje na zrakové rozlišování a orientaci v prostoru. Vyplňoval ho chlapec Lukáš. V tomto případě se jedná o specifický případ. Odklad školní docházky mu byl udělen z důvodu úmrtí jeho matky, nedlouho před samotným zápisem do 1. třídy. Na začátku školního roku se u něj projevilo lehké oslabení zrakového vnímání, ale jinak je velmi bystrý. Teď jak můžeme na pracovní listě vidět, udělal jen jednu malou chybu. Zadání bylo mířeno na orientaci v prostoru, měl za úkol najít v řadě pomocí vzorů v prvním sloupci jeden naprosto stejný čtverec. Zadanou práci pochopil okamžitě.

Pracovní list č. 6 – viz příloha F

Tento pracovní list najdeme v příloze F a zaměřuje se na orientaci v prostoru, ale hlavně na zrakovou analýzu a syntézu. Vyplňovala ho dívka Lada. Odklad školní docházky dostala na základě psychické a sociální nevyzrálosti. Byla nadměrně plačtivá, na každém okamžitě závislá a špatně snášela odloučení od matky. Podle autorky se zdá, že je momentálně v těchto oblastech vše v pořádku. Lada vyplňovala pracovní list, jejím úkolem bylo vybarvit políčka podle zadání. Ze začátku zadání dlouho nechápala a byla pomalá. Co se týče vybarvených políček, udělala jen jednu chybu. Ovšem některé zvolené

barvy zcela nesouhlasí vzhledem k předloze a na stylu vybarvování si také nedala příliš záležet. Ale podle třídní učitelky je u Lady velký posun oproti začátku školního roku.

Pracovní list č. 7 – viz příloha G

V příloze G se nachází pracovní list, který se zaměřuje na rozlišování figury a pozadí. Vyplňoval ho chlapec Jaroslav, jehož důvodem k odkladu byla nedostatečná školní zralost a připravenost. Se zrakovým vnímáním má od začátku problémy, které nejspíš přetrvávají dosud. Dostal pracovní list a jeho cílem bylo pojmenovat obrázky, které v pozadí vidí. Jaroslav byl především nesoustředěný, lehce se nechal vyrušit. Zadání absolutně nechápal. Měl tedy nahlas říkat, co vidí. U prvního obrázku tvrdil, že vidí červenou a u druhého zelené puntíky a čtverečky. Opakovaně mu bylo vysvětleno zadání a zbylé čtyři obrázky už řekl správně. Dle vyučující se u Jaroslava od začátku roku nic nezměnilo. S tímto druhem „zkoušky“ na zrakové vnímání se můžeme setkat například u pediatra, při běžné preventivní prohlídce.

Pracovní list č. 8 – viz příloha H

V příloze H je poslední pracovní list se zaměřením opět na zrakové rozlišování, se zaměřením na oční pohyby. Vyplňoval ho chlapec Vít, jemuž byl odklad udělen především z nestabilní sociálně-emocionální zralosti. Dostal k vypracování pracovní list týkající se očních pohybů. Jeho úkolem bylo podle předlohy v prvním řádku, kde je příslušný znak s barvou, stejně zakroužkovat i ty na ostatních řádcích. Ze začátku dlouho přemýšlel a byl trochu pomalejší, později zrychlil. V celém pracovním listě udělal pouze jednu chybu. Pastelky vyznačené barvy si vybral sám. Kroužkoval pravidelně po řádcích zleva doprava, žádné přeskokování. Na začátku roku nebyl údajně schopný takto systematicky postupovat.

4.9 Diskuze

Z výzkumné práce vyplývá, že jak u dětí předškolního věku, tak i u dětí, které mají odklad povinné školní docházky, zrakové vnímání rozvíjíme stále stejným způsobem. Jedním z rozdílů je, že u dětí s odkladem školní docházky, by se měl pedagog primárně zaměřit na oblasti vnímání barev, rozlišování figury a pozadí, zrakové rozlišování, zrakovou analýzu a syntézu, zrakovou paměť a oční pohyby. Tyto oblasti jsou nezbytné pro celkové vzdělávání žáků. Oslabené zrakové vnímání lze rozvíjet i s pomocí reedukačních cvičení, která jsou zaměřená přímo na konkrétní oslabenou

oblast. Za další celkem zásadní rozdíl oproti předškolním dětem můžeme považovat zvýšenou intenzitu procvičování.

4.10 Vyhodnocení

Cílem výzkumu bylo, aby autorka získala odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovoru se zúčastnilo pět učitelek. Hlavním cílem praktické části bakalářské práce bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: **Je odložení povinné školní docházky prospěšné pro děti, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání?** Po provedení výzkumného šetření je odpověď na tuto otázku z větší části souhlasná (viz příloha I, graf 4). Odklad povinné školní docházky má značný vliv pro děti a jejich rozvíjení zrakového vnímání. Během roku, který dostanou navíc, se u většiny zraková percepce zlepšila, dokonce je zcela dokonalá. Avšak samotné oslabené zrakové vnímání není důvodem odkladu školní docházky. Sama autorka se na základě zkušeností přiklání ke kladné odpovědi.

V této bakalářské práci jsou tři dílčí výzkumné otázky. Jedním z dílčích cílů bylo zodpovědět otázku: **Je přípravná třída prospěšná pro děti s odkladem školní docházky?** Podle výzkumu mají všechny dotazované učitelky shodný názor, že ano (viz příloha I, graf 3). Přípravná třída je pro děti jednoznačně nápomocná a vede je ke zlepšení v jejich vývoji. Velkou výhodou je možnost individuálního přístupu.

Druhou dílčí výzkumnou otázkou je: **Jsou pracovní listy zaměřené na rozvoj zrakového vnímání srozumitelné a smysluplné?** Odpověď na tuto výzkumnou otázku byla opět více než jasná (viz příloha I, graf 5). Dotazované učitelky s pracovními listy rády pracují a používají je i nadále ve výuce v 1. třídách. I sama autorka opět souhlasí s tímto názorem. Během výzkumu měla možnost pracovat s dětmi a pracovními listy.

Poslední výzkumná otázka navazuje na tu přechozí: **Dochází k rozvoji zrakového vnímání na základě práce s pracovními listy?** Po vyhodnocení odpovědí (viz příloha I, graf 6) je výsledek celkově kladný. Avšak dvě z dotazovaných učitelek zmínily, že nestačí používat jen samotné pracovní listy. Zrakové vnímání je zapotřebí rozvíjet všemi možnými způsoby reedukace.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce bylo přiblížit problematiku rozvoje oslabeného zrakového vnímání u dětí, kterým byl udělen odklad povinné školní docházky. Rozvoj zrakového vnímání u dětí předškolního věku je velmi podstatný pro jejich budoucí osvojení dovedností, kterými jsou nejen čtení, psaní a počítání. Pro každou oblast zrakového vnímání lze využít vhodné pomůcky a tím eliminovat veškeré nedostatky a usnadnit následné vzdělávání na základní škole.

Práce je určena odborníkům, ale i laikům. Zejména těm, kteří se chtějí dozvědět něco o oblasti zrakového vnímání. Laická veřejnost se mnohdy domnívá, že oslabené zrakové vnímání znamená špatný zrak. V této práci mohou čtenáři zjistit, že tomu tak není a že se jedná o jednu z nejdůležitějších oblastí pro úspěšný start ve škole. Také je práce určena čtenářům, kteří se zajímají nebo řeší problematiku školní zralosti a připravenosti, popřípadě odkladu povinné školní docházky. Určit jednoznačně příčinu školní nezralosti je velice těžké a není ani vůbec jednoduchou záležitostí udělit dítěti doporučení o odkladu školní docházky.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je zpracovaná pomocí techniky analýzy odborné literatury a legislativních zdrojů. Autorka vycházela z literatury mnoha odborníků a známých autorů v tomto oboru. Cílem první kapitoly teoretické části bylo seznámit čtenáře s charakteristickými znaky vývojového období předškolního věku. Především s motorickým vývojem, kognitivními funkcemi, emocionální a sociální zralostí. Základním legislativním rámcem pro tuto práci byl zákon č. 561/5004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Je zde i charakteristika a možnosti zařazení dětí do přípravné třídy.

Dále se bakalářská práce zabývá školní docházkou. Pojímá obecně školní docházku, původ povinné školní docházky, na kolik let je v České republice nastavená, kde ji lze vykonávat, její možné alternativy a jaké další možnosti vzdělávání u nás máme. Zaměřuje se na zákonitosti školní zralosti a připravenosti, převážně na oblasti fyzické, psychické a sociální zralosti. Z těchto oblastí bývá dítě hodnoceno pomocí diagnostických testů, které v této kapitole také lze nalézt. Se školní zralostí neodmyslitelně souvisí odklad povinné školní docházky a jeho možné příčiny.

Poslední kapitola teoretické části je věnována zrakovému vnímání. Na úvod se zabývá zrakovým ústrojím. Součástí je stručný popis stavby oka a vývoj zrakových funkcí. Samotný vývoj zraku ovlivňuje i správnost zrakového vnímání. Dále se velmi podrobně zaobírá charakteristikou zrakového vnímání a jeho oblastem. Všechny tyto oblasti jsou potřebné pro kvalitní a správné budoucí vzdělávání – zraková analýza a syntéza, zraková paměť, rozlišování figury a pozadí, zraková diferenciacce a v neposlední řadě oční pohyby. Následně se můžeme dočíst o diagnostice zrakového vnímání, kterou lze provést v případě pochybností, například známý Edfeldtův reverzní test. Závěrečná část poslední kapitoly je věnována rozvoji zrakového vnímání, kde se nacházejí i konkrétní možné způsoby rozdělení podle oblastí. Rozvíjení je důležité především ve chvíli, kdy je u dítěte prokázáno oslabení.

Druhou část bakalářské práce tvoří praktická část. Popisuje výzkumné šetření, které bylo realizováno kvalitativní metodou. Z několika možností kvalitativního výzkumu byly vybrány dvě metody. Jedna je metoda polostrukturovaného rozhovoru, který byl absolvován s učitelkami dané školy. Jako druhou metodou byla vybrána analýza dat praktikovaná s dětmi přípravné třídy. Dále je popsána charakteristika místa (Základní a mateřskou školu v Sázavě) a charakteristika výzkumného souboru výzkumného šetření, jehož předmětem jsou učitelky a žáci přípravné třídy. Zmiňuje také, jak probíhalo samotné výzkumné šetření. V praktické části nalezneme přepis polostrukturovaných rozhovorů a slovní vyhodnocení pracovních listů, které vypracovávali někteří žáci z přípravné třídy. Na závěr je popsáno zhodnocení celého výzkumného šetření.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda odklad povinné školní docházky prospívá dětem, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání. Dílčím cílem bylo ověřit užitečnost pracovních listů, jejich srozumitelnost a smysluplnost a zjistit, zda na jejich základě může dojít k rozvoji zrakového vnímání. Během výzkumného šetření došlo k naplnění všech výzkumných cílů. Po vyhodnocení jsme došli k závěru, že odklad povinné školní docházky je pro děti, které mají obtíže v oblasti dílčích funkcí, jednoznačně prospěšný. Nejlepším řešením je umístit dítě do přípravné třídy, kde mu věnují veškerou, a hlavně individuální péči. Zrakové vnímání je bezpochyby potřeba intenzivně procvičovat zejména oblast zrakového rozlišování (diferenciacce). Procvičování by mělo probíhat formou hry, aby bylo pro děti zábavné a motivační.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ, 2015a. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDÁ. Brno: Edika. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ, 2015b. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 2. vydání. Brno: Edika. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0793-9.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2019. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 5 do 7 let: jak krtek Barbora pomohl objevit poklad*. 3. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDÁ. Brno: Edika. Dětská naučná edice (Edika). ISBN 978-80-266-1369-5.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, 2021. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 4 do 6 let: jak krtek Barbora našel cestu domů*. 4. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDÁ. V Brně: Edika. Dětská naučná edice (Edika). ISBN 978-80-266-1602-3.
- Bílá kniha, 2001. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. [Praha]: Tauris. ISBN 80-211-0372-8.
- DANDOVÁ, Eva, Jana KROPÁČKOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Daniela PRAVCOVÁ a Irena PŘÍKAZSKÁ, 2018. *Školní zralost a odklady školní docházky*. Praha: Raabe. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-373-5.
- GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence: [proč může být emoční inteligence důležitější než IQ]*. Praha: Columbus, 1997. ISBN 80-85928-48-5.
- HAMADOVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ, 2007. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-159-1.
- JANOTOVÁ, Naděžda, 1996. *Rozvíjení zrakového vnímání a odezírání sluchově postižených dětí*. Praha: Septima. ISBN 80-85801-84-1.

- KEBLOVÁ, Alena, 2001. *Zrakově postižené dítě*. Praha: Septima. ISBN 80-7216-191-1.
- KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed., 2001. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-585-7.
- KUTÁLKOVÁ, Dana, 2014. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4856-6.
- KVĚTOŇOVÁ, Lea, 2000. *Oftalmopedie*. 2. dopl. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-859-3184-2.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- MACHOVÁ, Jitka, 2016. *Biologie člověka pro učitele*. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3357-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-0870-6.
- POKORNÁ, Věra, 2001. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 3., rozš. a opr. Praha: Portál. ISBN 80-7178-570-9.
- PŘINOSILOVÁ, 2007, Dagmar. *Diagnostika ve speciální pedagogice: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-157-7.
- SLOWÍK, Josef, 2016. *Speciální pedagogika*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.
- SVOBODA, Mojmir, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ, 2001. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-545-8.
- ŠIKL, Radovan, 2012. *Zrakové vnímání*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3029-5.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka, 2010. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2433-0.

TOMÁŠKOVÁ, Iva, 2015. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0790-0.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

ŽÁČKOVÁ, Hana a Drahomíra JUCOVIČOVÁ, 2018. *Smyslové vnímání*. 2. vyd. Praha: D + H. Metody reedukace specifických poruch učení. ISBN 978-80-903-579-9-0.

ŽÁČKOVÁ, Hana a Drahomíra JUCOVIČOVÁ, 2020. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Dotisk 6. vydání. Praha: Jucovičová Drahomíra PaedDr. - nakladatelství D + H. ISBN 978-80-87295-15-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

Czech the World. *137 nejlepších citátů o škole, učení, vzdělávání a učitelích* [online]. © 2022 Copyright [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://czechtheworld.com/citaty-o-skole-uceni-vzdelavani-ucitelich/>

ČESKO. Vyhláška č. 197/2016 Sb., vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-197>

ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-56>

Individuální vzdělávací plán. *MŠMT ČR* [online]. ©2013 [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/informace-a-doporuceni-ministerstva-skolstvi-mladeze-a>

MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání od 1. září 2021. *MŠMT ČR* [online]. ©2013 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021>

Povinná školní docházka. Historie povinné školní docházky. *Wikipedie* [online]. © [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Povinn%C3%A1_%C5%A1koln%C3%AD_doch%C3%A1zka

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. ©2013 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

Školský zákon č. 561/2004 Sb. *Zákony pro lidi – Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

TVPS. *NYS LEAH New York State Home Schooling Support Group. Christian Homeschooling* [online]. © [cit. 2022-04-16]. Dostupné z: <https://www.leah.org/wp-content/uploads/2017/03/TVPS-Info.pdf>

SEZNAM ZKRATEK

ADD	Porucha pozornosti bez hyperaktivity
ADHD	Porucha pozornosti s hyperaktivitou
MŠ	Mateřská škola
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
SPU	Specifické poruchy učení
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Schématický řez oka	27
Obrázek 2: Zrakové rozlišování	37
Obrázek 3: Oční pohyby	38

SEZNAM PŘÍLOH

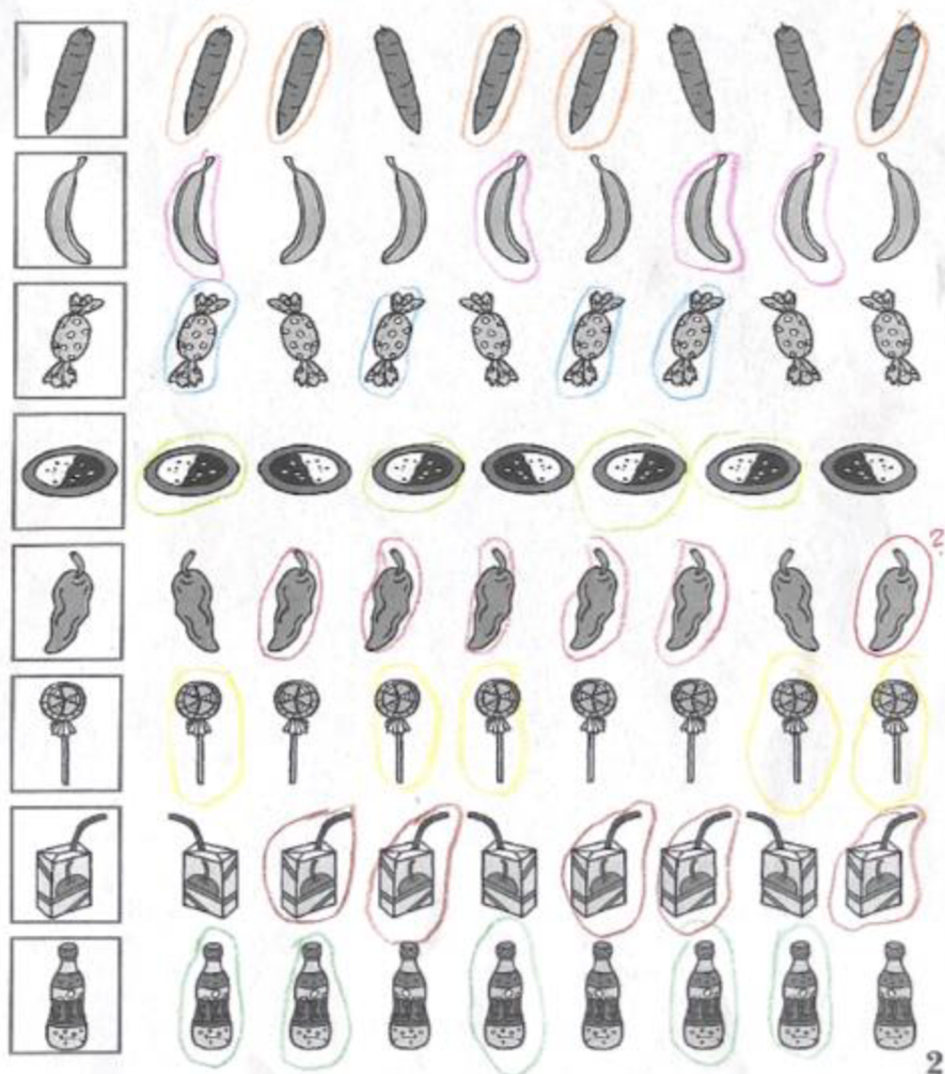
Příloha A – Pracovní list – Zrakové rozlišování	I
Příloha B – Pracovní list – Orientace v prostoru	II
Příloha C – Pracovní list – Figura a pozadí	III
Příloha D – Pracovní list – Zrakové rozlišování	IV
Příloha E – Pracovní list – Orientace v prostoru	V
Příloha F – Pracovní list – Analýza a syntéza	VI
Příloha G – Pracovní list – Figura a pozadí	VII
Příloha H – Pracovní list – Oční pohyby	VIII
Příloha I – Grafy	IX

PŘÍLOHY

Příloha A – Pracovní list – Zrakové rozlišování

„Já bych neřekl, že jsou to nějaké poklady,“ namítal Matýsek. „Jsou to skoro samé věci na psaní. Mně by se spíše líbila ta aktovka. Nosil bych v ní do školy autíčka.“ „Moc autíček do školy nosit nemůžeš,“ dal se do vysvětlování Pavlík. „Jenom jedno nebo dvě a hrát si s nimi můžeš pouze o přestávce. A více autíček by se ti stejně do aktovky nevešlo, musíš tam mít knížky, sešity, pouzdro a taky svačinku.“ „Svačinu si budu nosit velikou a samé dobroty, co mám rád,“ rozhodl se Matýsek.

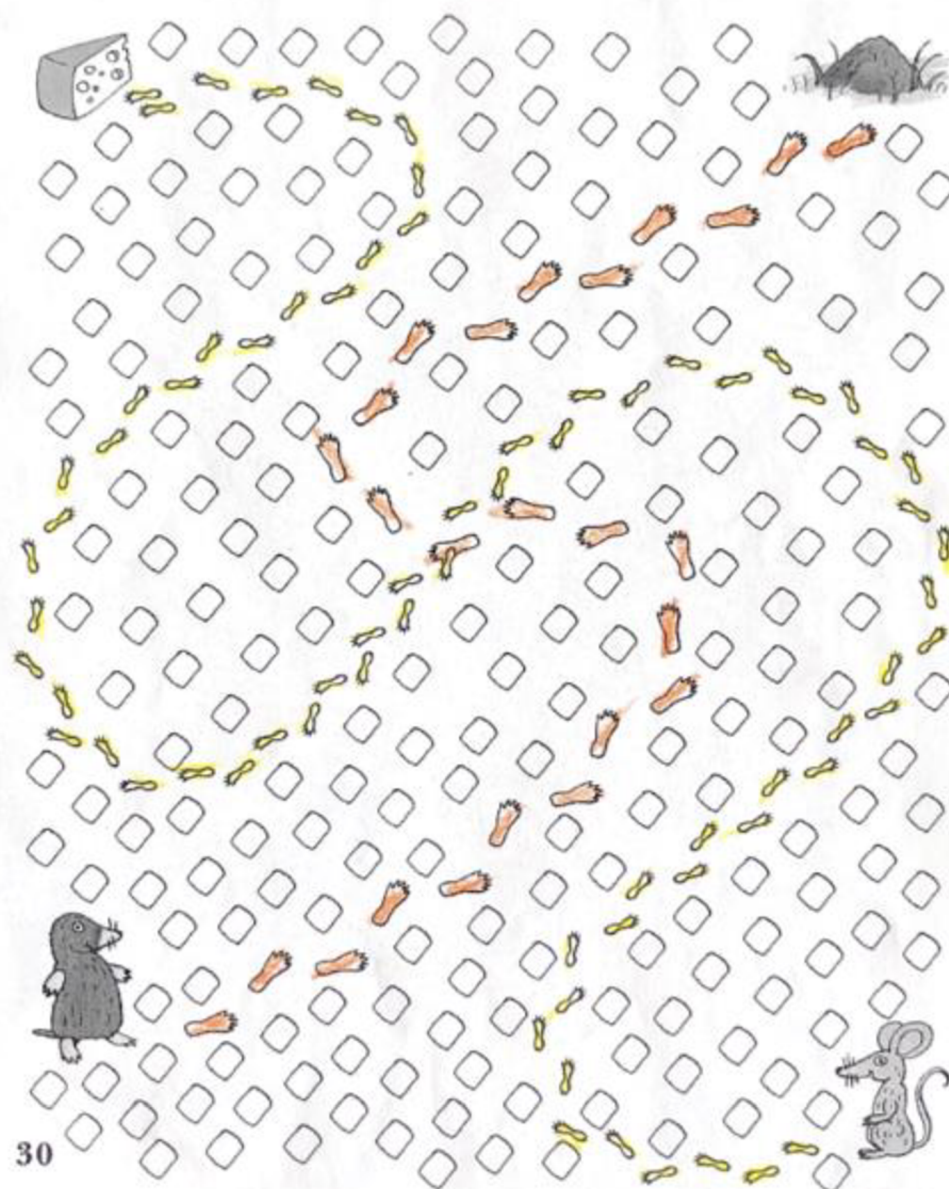
Zrakové rozlišování. Dítě necháme prohlédnout si celou řadu obrázků a posléze je vyzveme, aby našlo a označilo všechny obrázky, které jsou v řadě shodně se vzorem.

Příloha B – Pracovní list – Orientace v prostoru

Barbora si prohlédla mraveniště a začal se rozhlížet po louce a okraji lesa. Všiml si, že s krtky se nemýlil. Opravdu jich u lesa bylo několik. Když se dobře podíval, viděl, že jeden krtka dělá větší hromádky, druhý je má menší. Mezi hromádkami byly ještě stopy, ale těch si Barbora všiml málo.

Figura a pozadí, prostorová orientace, zrakové rozlišování. Dítě rozliší a vyznačí jednotlivé cesty.

Příloha C – Pracovní list – Figura a pozadí

X
Hned jak děti přišly k zahradě, ani nechtěly jít domů, ale rovnou k sousedům za Pavlíkem. Pavlík již měl všechny věci, které dnes dostal ve škole, rozložené ve svém pokoji. „Tedy, Pavlíku, to je pokladů,“ zvolala Terežka. „To nejsou poklady,“ vysvětloval jí Pavlík. „To je slabikář, ze kterého budu číst, sešity, kam budu psát, pastelky, tužky a tak.“

Zrakové rozlišování, figura a pozadí. S dítětem hledáme osm rozdílů mezi dvěma obrázky. Odlišnosti můžeme nechat dítě přeškrtnout, podtrhnout, zakroužkovat nebo pouze ukázat.

Příloha D – Pracovní list – Zrakové rozlišování

„Aha, tak to je jiná,“ uklidnil se Barbora. Navíc ho zahradník Karlík potěšil. Dovolil mu dělat, co měl dříve zakázané: „Jestli chceš, můžeš teď bydlet na zahradě. Dokonce můžeš dělat i krtince ve sklizených záhonech. Alespoň vybereš larvy škůdců a děti si tě více užijí.“ To bylo, panečku, pro Barboru překvapení, takové dobré zprávy. Hned se začal rozhlížet, kde by nejraději zahájil svou práci.

Zrakové rozlišování. Dítě v řadě obrázků vyhledá všechny obrysy, které v řadě náleží ke vzoru.

Příloha E – Pracovní list – Orientace v prostoru

„Barboro, není to tak, jak si myslíš,“ dala se do vysvětlování Terežka. „Než jsme tě šli hledat, všichni jsme sklízeli mrkev a další zeleninu. A když se sklídí zelenina, záhony vypadají hned jinak. To víš, začíná podzim a to je čas sklizně. Pojď se podívat, co všechno jsme sklídili. Jiného krtka by sem dědeček rozhodně nepustil.“

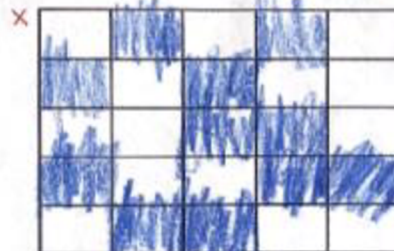
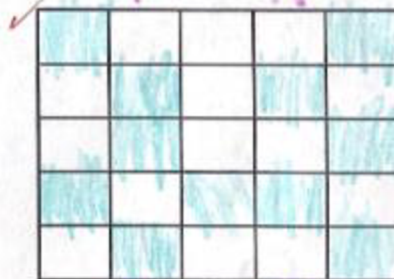
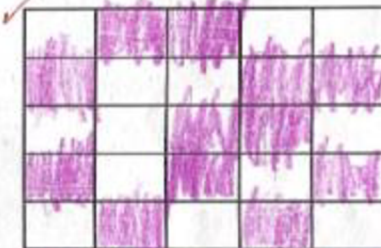
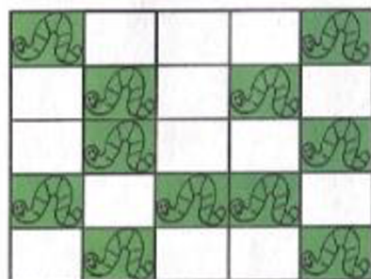
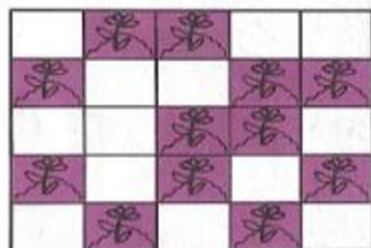
Zraková diferenciacce, prostorová orientace. Dítě vyhledá rámeček v řadě, který je shodný jako vzor. Vede-
me k porovnávání nejen prvků, ale i jejich postavení a umístění v rámečku.

Příloha F – Pracovní list – Analýza a syntéza

Tereзка trpělivě na Barboru čekala. Pomyslíla si: „Chudáček, ten ale musel mít pořádný hlad. Ještě že jsme ho přinesli k nám na zahradu. Teď se tu má dobře.“ Pozorovala, jak a kde přibývají hromádky, a začala si místa, kde se objevil nový krítec, zakreslovat.

Zraková analýza a syntéza, plošná prostorová orientace. Dítě vybarvuje políčka podle vzorové sítě.

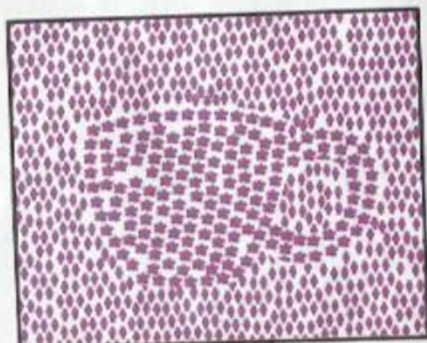
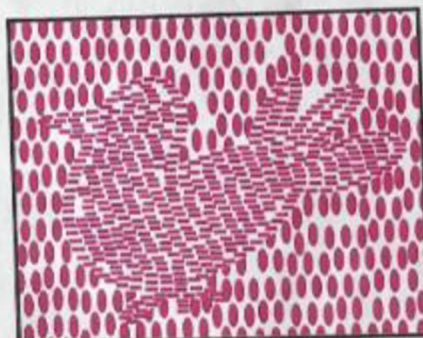
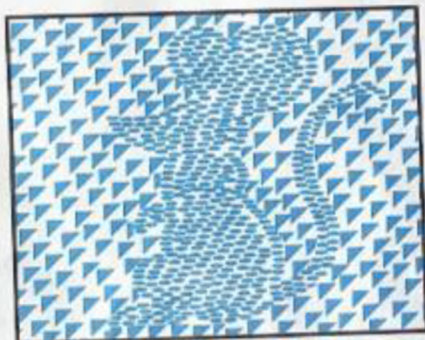
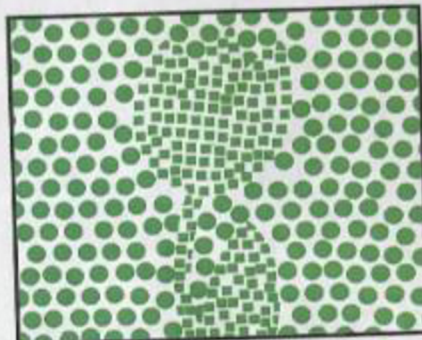
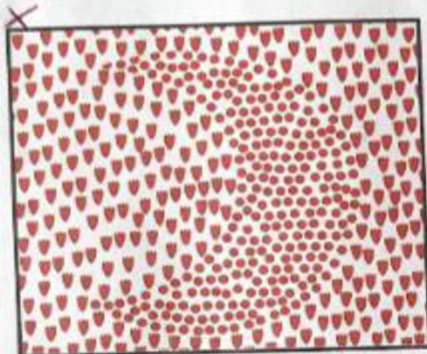

BARVA ?

Příloha G – Pracovní list – Figura a pozadí

Barbora se dal do rychlého hrabání, aby se dostal co nejdříve k Terezce. Hrabal tak, jak nejrychleji uměl. Dokonce ještě rychleji, než když má hlad a loví žížaly. Už aby byl venku a mohl se porozhlédnout po Terezce. Tereška Barboru uviděla, ale tentokrát ho nevířala s radostí. Zlobila se, že musela tak dlouho čekat: „Barboro, koukáš jak čerstvě vyoraná myš.“

Figura a pozadí. Vedeme dítě k rozpoznání a pojmenování obrázků na pozadí.

Příloha H – Pracovní list – Oční pohyby

„To je mi moc líto, že jsem neviděl Pavlíka před školou,“ byl Matýsek smutný. „To se nedá nic dělat,“ vysvětlovala mu babička. „Když dnes trvalo všechno moc dlouho. Na zítřek ráno se lépe připravíme, vše si předem společně nachystáme. A vy už víte, že se nevyplácí ráno se loudat.“

Zrakové rodiřování, odlišení obrazce lišící se detailem a horní-dolní polohou, oční pohyby. Vedeme dítě k systematickému hledání a barevnému vyznačení (vybarvení, podtržení, zakroužkování) tvaru stejného jako vzor. Požadovaný tvar hledáme a označujeme postupně: jednu řadu za druhou, vždy zleva doprava, tak jako sledujeme po řádcích čtený text. Po označení jednou barvou postupujeme obdobně s dalšími barvami.

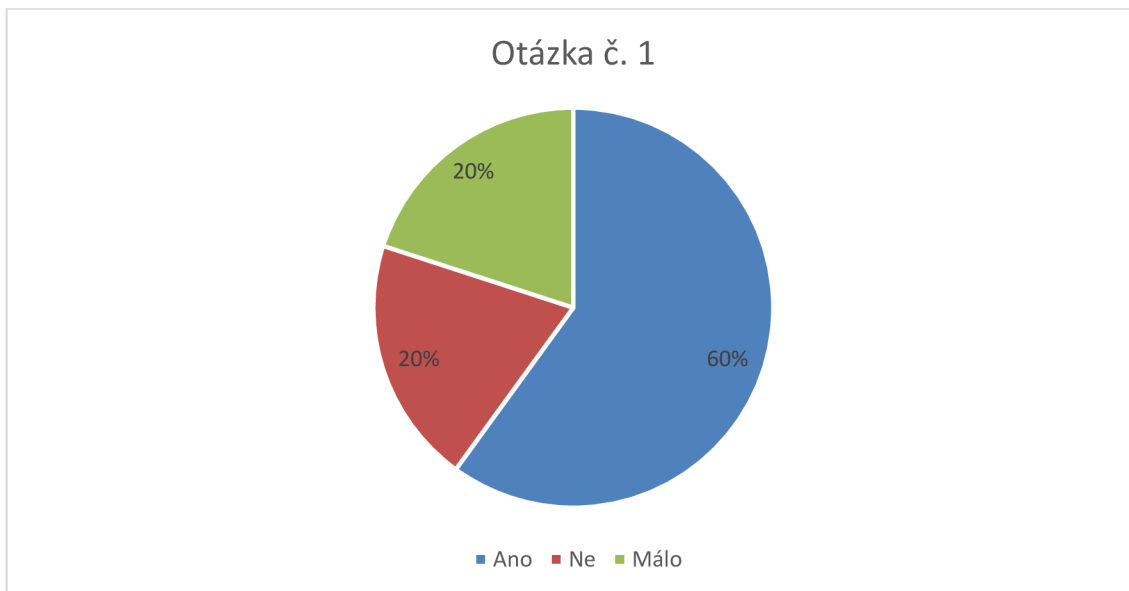
červeně modře zeleně žlutě

červeně modře zeleně žlutě

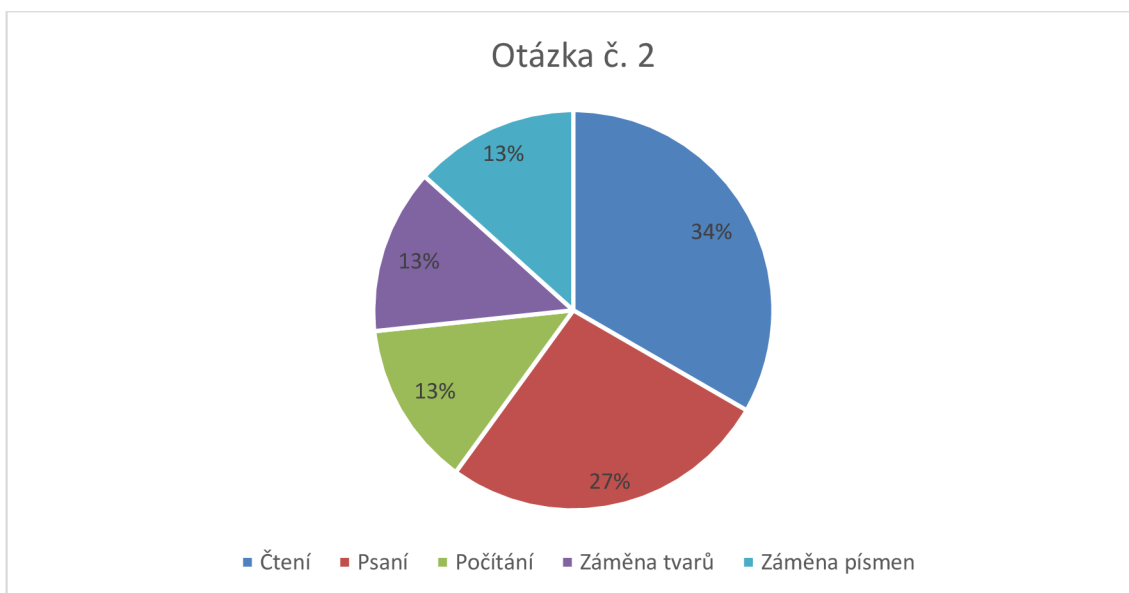
10

Příloha I – Grafy

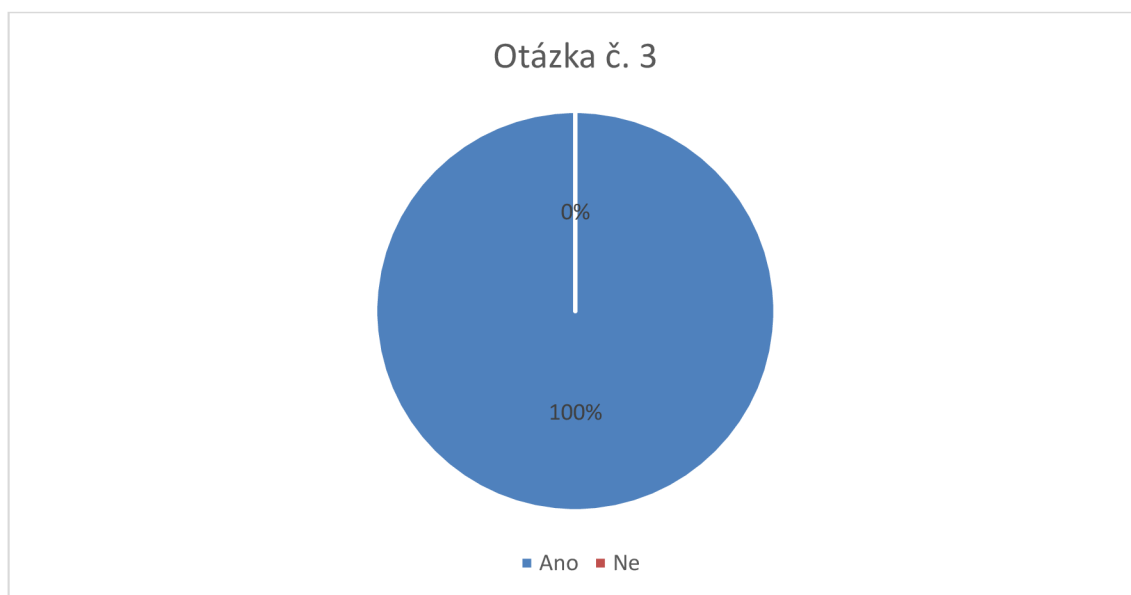
Graf 1: Zaznamenáváte u zápisu k povinné školní docházce u dětí oslabené zrakové vnímání?

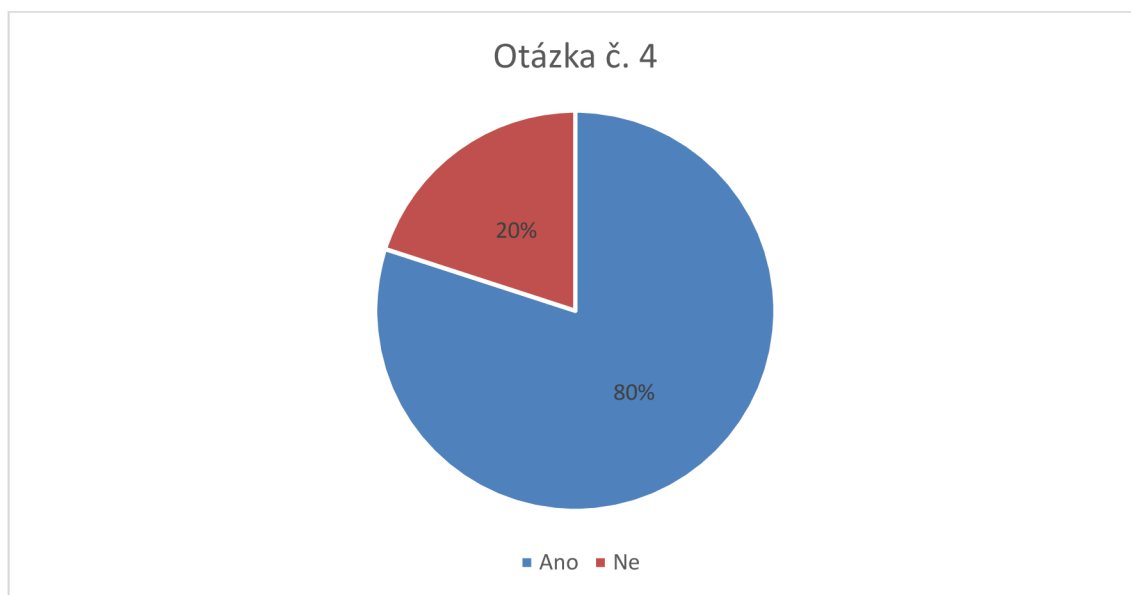
Graf 2: Jak ovlivňují nedostatky v oblasti zrakového vnímání dítě v 1. třídě?

Graf 3: Je přípravná třída prospěšná pro děti s odkladem povinné školní docházky?

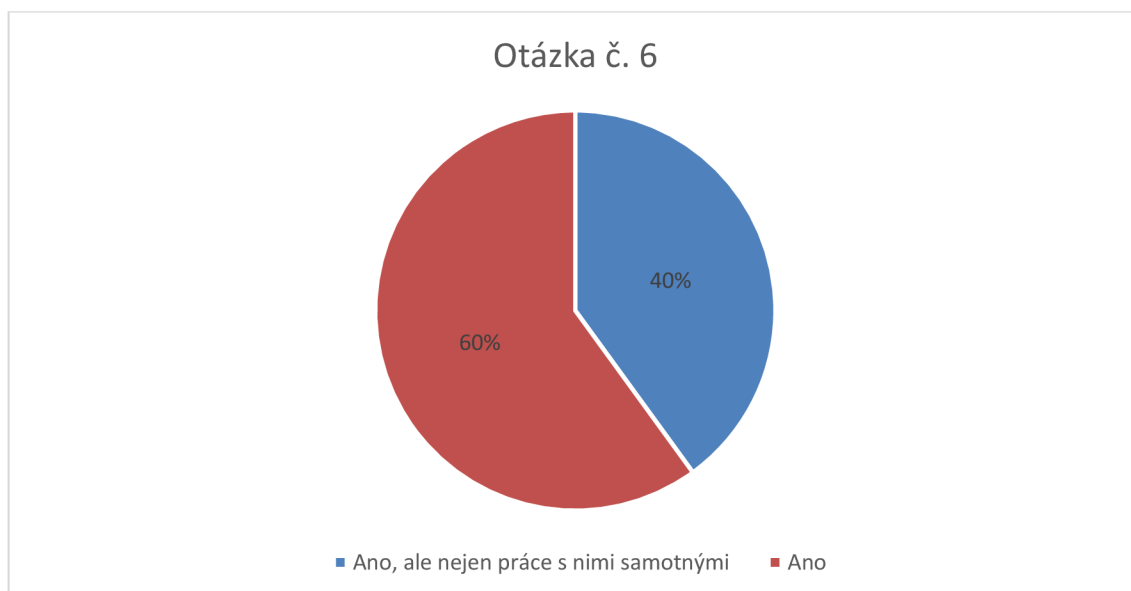
Graf 4: Myslíte si, že odklad povinné školní docházky je užitečný u dětí, které potřebují rozvíjet zrakové vnímání?

Graf 5: Jsou podle Vás pracovní listy na rozvoj zrakového vnímání srozumitelné a smysluplné?

Graf 6: Myslíte si, že na základě práce s pracovními listy dochází k rozvoji zrakového vnímání?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Hana Mocová

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: prezenční

Název práce: Rozvoj zrakového vnímání u dětí s odkladem povinné školní docházky

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 48

Celkový počet stran příloh: 11

Počet titulů českých použitých zdrojů: 27

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 9

Vedoucí práce: PaedDr. Věra Kovářiková, Ph.D.